

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

PAŽEIDŽIAMOJI TAPATYBĖ: LIETUVA IR LIETUVIAI XIX–XXI AMŽIUOSE – Vytautas Jonas Juška	7
---	---

INTERVIU

„DIEVAS VEDĖ IR DAVĖ JĖGŲ“ – Nastutė Sidarienė	4
SVEIKOS ŠYPSENOS PASLAPTIS: KĄ REIKIA ŽINOTI APIE BURNOS HIGIENĄ? – Božena Bobin	18

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

KLEVAI TARPUKARIU – Janina Macukonienė	11
KUNIGAS ADOMAS LASTAUSKAS – Algimantas Katilius	14

KULINARIJOS PAVELDAS

SEIVŲ KAIMO ŠEIMININKIŲ BŪRELIS – Rasa Žukauskienė	16
---	----

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

„IŠĖJO ŽMOGUS, KURIO DARBAI KALBĖS ILGIAU UŽ ŽODŽIUS... ŽMOGUS, KURIS PAKEITĖ MŪSŲ LIKIMUS...“ – ATISISVEIKINIMAS SU DR. REMIGIJUMI GAŠKA – Alicja Juškienė, Dalia Makauskienė	21
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Kovo 11-oji Kampuočiuose (Iš Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos archyvo)

Kovo 11-osios minėjimas Punske (Irenos Vilimienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125
lld@post.pl

VYR. REDAKTORĖ Irena Vilimienė
REDAKCIJOS SEKRETORĖ Rasa Žukauskienė
STILISTĖ, KOREKTORĖ Birutė Ołów
TECHN. REDAKTORĖ Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTĖS: Jurgita Batvinskienė,
Rasa Žukauskienė, Božena Bobin

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2026-03-12

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

2025 metų gruodžio 22 dieną Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministras patvirtino ekspertų rekomenduojamų dotuojamų projektų sąrašą. „Aušros“ ir „Aušrelės“ leidybai skyrė 450 000 zł.

**Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji**

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidinyje reiškia tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

36-eri metai – vadinasi, Nepriklausoma Lietuva užaugino jau dvi kartas suaugusių žmonių, dukart po aštuoniolika. Brandu. Dar kai kas sako, kad po ketverių metų bus keturiasdešimt – lygiai tiek, kiek Mozė su izraelitais klajojo po dykumą, kol pasiekė Pažadėtąją žemę. Buvo tikima, kad ta klajonė – bausmė už tai, jog žmonės nepasitikėjo Dievu. Tačiau yra aiškinimų, kad ilgai gyvenę vergijoje žmonės įgauna „vergo mąstymą“ – baimę, priklausomybę, nepasitikėjimą savimi, todėl reikėjo laiko, kad užaugtų karta, gimusi jau laisvėje, kuri laisvai mąstyty. Tad pagal analogiją galime klausti, ar Lietuvos šiuo metu kuria jau laisvi laisvėje augę žmonės? Ar sovietmečio palikimo nebelikę?

Tuomet, kai buvo skelbiama nepriklausomybė, gyvenau Vilniuje. Dar pora metų teko iš vidaus stebėti besikuriančią jauną valstybę. Ir kas man iš tų laikų išliko iki šiandien – tai tarytum ore tvyrančias idealistinis požiūris į valstybę. Meilė Tėvynei (tuomet visai neskambėjusi banaliai), laisvės troškimas, tikėjimo paieškos, etnografinio judėjimo atgimimas (universiteto foje studentai sustoję dainuodavo liaudies dainas). Šiandien to jausmo nebelikę. Normalu, juk neįmanoma gyventi nuolatiniame pakilime. Tačiau viena kelia liūdesį – didžiulis susvetimėjimas ir susiskaldymas valstybėje. Etikečių „vatnikas“, „stribiena“ klijavimas. Ir visa tai daroma tuomet, kai slaptųjų agentų ar KGB bendradarbių tapatybė įslaptinta 75 metams. Kur logika? Ir ar įmanomas apsisvalymas tokioje situacijoje, kur tikri KGB bendradarbiai labiau saugomi nei menami?

36-ųjų nepriklausomybės atkūrimo metinių proga linkime stiprybės ir išminties, Lietuva, bei tikros Tavo sūnų ir dukrų meilės Tau!

PAREIŠKIMAS

Lenkijos lietuvių bendruomenės valdyba, š. m. vasario 24 d. posėdyje apsvarsčiusi visus jai žinomus faktus, pareiškia tvirtai remianti Lietuvos Respublikos saugumo stiprinimo projektus ir iniciatyvas, skirtas valstybės gynybos, visuomenės atsparumo bei nacionalinio saugumo užtikrinimui.

Atsižvelgdami į sudėtingą Lietuvos istoriją, suvokiame, kad laisvė ir nepriklausomybė nėra duotybė. Lietuvos valstybė ne kartą patyrė okupacijas, represijas ir bandymus panaikinti valstybingumą – nuo XVIII amžiaus pabaigos padalijimų, XX amžiaus sovietinės ir nacistinės okupacijų iki 1991 metų sausio įvykių, kai taikūs Lietuvos piliečiai gynė atkurtą nepriklausomybę. Šie istorijos faktai liudija, kad geopolitinės grėsmės regionui yra realios, o valstybės saugumas – būtina sąlyga tautos išlikimui.

Šiandien, matydami nestabilią saugumo situaciją regione ir vykstančius karinius konfliktus Europoje, aiškiai suvokiame galimus pavojus Lietuvos valstybingumui, demokratijai ir teritoriniam vientisumui. Todėl laikome būtina stiprinti krašto apsaugą, pilietinį pasirengimą, strateginę infrastruktūrą bei visuomenės vienybę.

Lenkijos lietuvių bendruomenė, būdama neatsiejama lietuvių tautos dalis, išreiškia solidarumą su Lietuvos piliečiais ir institucijomis. Remiame sprendimus, kurie didina valstybės saugumą, stiprina bendradarbiavimą su sąjungininkais bei užtikrina ilgalaikę taiką ir stabilumą.

Esame įsitikinę, kad tik stipri, vieninga ir budri valstybė gali apginti savo laisvę ir ateitį.

Lenkijos lietuvių bendruomenės valdyba

ŽVILGSNIS Į DZŪKIJĄ

Oi raitosi, bėga
Keliai po Dzūkiją:
Trėmikai jais spėjo
Daug vežti vergijon...

Vadus partizanų
Čia MAMOS augino
Ir atžalas savo
Kovoti brandino.

JIE už mūsų LAISVĘ –
Apsuptyse krito –
Krauju žemę laistę,
Kad šviestų mums Rytas!

Tas Rytas atėjo
VIENUOLIKTĄ KOVO
Jau su LAISVĖS VĖJU –
Miškais, kalvom, kloniais!

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

„Dievas vedė ir davė jėgų“

NASTUTĖ SIDARIENĖ

Edita Regina Teresiutė – Lietuvos pasipriešinimo okupaciniam režimui dalyvė, tikinčiųjų ir pilietinių teisių gynėja, Eucharistinio Jėzaus seserų pagrindinė veikiančio, kunigo Pranciškaus Masilionio 1947 m. įkurto vienuolyno narė. Per visą savo vienuolinį gyvenimą sugebėjusi priešintis sovietiniam režimui, nepasidavusi jo pagundoms.

Nastutė Sidarienė: Prieš porą mėnesių pasirodė Jūsų autobiografinė knyga „Laimė yra mylėti“. Kas paskatino Jus raštu apžvelgti savo veiklą ir tuo pačiu pristatyti platesnei visuomenei?

Edita Regina Teresiutė: 2023 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko Lietuvos pasipriešinimo sovietų okupaciniam režimui dalyvės,

Laisvės premijos laureatės sesers Felicijos Nijolės Sadūnaitės knygos „Skubėjime daryti gera“ naujojo leidimo pristatymas. Renginyje dalyvavo knygos autorė, prisiminimais dalijosi kardinolas Sigitas Tamkevičius, Petras Plumpa. Pasidalinti Lietuvos pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui prisiminimais Krikščioniškos pagalbos labdaros ir paramos fondo „Donum“ direktorius Tomas Reventas pakvietė ir mane. Po pristatymo jis įkalbinėjo, jog reikia ir mano autobiografinės knygos. Atsisakinėjau, kaip galėjau ir mokėjau. Įvyko dar dviejų knygų pristatymai, kuriuose taip pat teko dalyvauti ir dalytis prisiminimais apie Petrą Plumpą ir Eucharistinio Jėzaus seserų kongregacijos ses. Eleną Gerardą Šuliauskaitę. Ši knygų serija, dalis viso projekto, kuris skirtas atminti ir išsaugoti 1940–1990 m. Lietuvos laisvės kovų istoriją, pristato neginkluoto pasipriešinimo herojus, drąsiai kovojusius prieš sovietų okupaciją ir siekusius atkurti Lietuvos laisvę. Fondo direktorius galutinai prispaudė rašyti atsiminimus. Kadangi turėjau iš sovietmečio daug nuotraukų, ant kurių buvo sužymėtos datos ir vykę teismai, tardymai, apklausos ar kiti įvykiai, nebuvo sunku atkurti faktus ir sudėlioti į knygą. 2025 m. Krikščioniškos pagalbos labdaros ir paramos fondas „Donum“ išleido ketvirtąją serijos „Pergalės ženklas“ knygą – mano autobiografiją „Laimė yra mylėti“. Tai mano pačios parašyti prisiminimai nuo vaikystės iki šių dienų. Daugybė

labai rimtų, skaudžių, o kartu ir juokingų, ironiškų įvykių nugulė autobiografinės knygos puslapiuose.

N. S.: Kodėl gūdžiais sovietmečio laikais pasirinkote tokį nelengvą, o kartu ir draudžiamą vienuolės kelią?

E. R. T.: Augau religingoje šeimoje. Ir dabar menu, kaip mane, dvejų metų, bei pusantrų metų brolių mama susodindavo į vežimėlį ir dardėjome penkis kilometrus į bažnyčią. Išeinančius į mokyklą ji būtinai peržegnodavo ir nuolat kartojo: „Vaikeliai, tik būkit geri.“ Mama mus mokė nesavanaudiškumo, nuolankumo. Ji visą gyvenimą stengėsi padėti kiekvienam, dalijosi viskuo, ką turėjo ir kuo galėjo. Kepdavo labai skanius pyragus ir duoną. Žiūrėk, įvynioja į ryšulėlį ir įduoda mums nunešti tai klebonui, tai zakristijonui, tai vargonininkui ar kokiai močiutei. Vis mokydavo dalytis: „Skalsins Dievas mažais kąsneliais, užteks visiems.“ Sovietmečiu, kai siųsdavau siuntinius ar lankydavau politinius kalinius, tremtyje esančius, ji visuomet pasirūpindavo ką nors įdėti.

Būdama dar moksleivė, įsitraukiau į Kelmėje veikusį Eucharistijos bičiulių sąjūdį, kuris tuomet buvo labai svarbus impulsas jaunimo dvasiniam augimui. Vykdamas susitikimai su kitų parapijų jaunimu, rekolekcijos, žygiai, paskaitos apie moralę, religiją, tautinį sąmoningumą ir Lietuvos istoriją. Atvykus į tėviškės parapiją klebonui kun. Budrikiui, pas jį mokiausi groti vargonais. Jis daug pasakojo ir apie vienuolinį

Iš asmeninio albumo

Edita Regina Teresiutė

1982 m. lapkritį pas Leoną Laurinską Tauragėje

gyvenimą. Kadangi nestojau į bedieviškas organizacijas, spalukus, pionierius nei į komjaunuolius, viešai reiškiau savo katalikiškas ir patriotines pažiūras, dėl to buvau „pažymėta“ KGB.

Nuo mažumės su broliu žinojom, kas yra Vytis, kas yra Trispalvė ir Lietuvos himnas. Žinojom, kas vyko Lietuvoje iki 1940 metų ir po jų. Už tiesą, laisvę ir tikėjimą visada reikia kovoti, ir visai nesvarbu, ar prieš galingai atrodančią sistemą, ar prieš patogaus gyvenimo iliuziją. Kuo išbandymai sudėtingesni, kuo kliūtys aukštesnės, tuo jaunam žmogui turėtų kilti didesnis ryžtas jas nugalėti. Juk tikras maistas nėra paprasčiausiai daryti priešingai, nei esi mokomas, – tai savojo kelio ieškojimas ir vidinės laisvės auginimas. Taip pamažu prasidėjo mano kelias vienuolinio pašaukimo link, o kartu augo drąsa ir pasiryžimas stoti į kovą už Lietuvos laisvę.

Baigiant mokyklą saugumiečių pasiūlymas bendradarbiauti man reiškė: būti išdavike Tėvynės, Bažnyčios, bičiulių ir savęs. KGB už tai grasino, kad neleis man baigti mokyklos, laikyti egzaminų, toliau mokytis, todėl nereikėtų būti tokiai užsispyrusiai ir gerai pagalvoti apie savo ateitį. Turėjau pasirinkti: „studijuoti ar

degraduoti, gal net iki kalėjimo“. Vis dėlto velnias šaudo – Dievas kulkas gaudo. Dievo planai pildėsi.

N. S.: Kas turėjo didžiausią įtaką Jūsų dvasiniam augimui?

E. R. T.: Atsakysiu labai trumpai. Pirmiausia tai dora, tikinti ir mylinti Dievą bei kiekvieną žmogų, net vargetą, mama. Augant ir bręstant pasauliui – Eucharistijos bičiulių sąjūdis: bičiuliai amžinos atminties Mečislovas Jurevičius, ses. Jadvyga Gema Stanelytė, kunigas Albinas Budrikis. Vėliau, baigus mokyklą – kun. Juozas Zdebskis, kun. Alfonsas Svarinskas, kardinolu tapęs kun. Sigitas Tamkevičius, amžinos atminties kongregacijos vyresnioji ses. Julija Ksavera Kuodytė. Jų pamokos ir šiandien ne tik naudingos, bet ir labai reikalingos.

N. S.: Jau keturiasdešimt metų pirmąjį vasario šeštadienį dalyvaujate kunigo Juozo Zdebskio žūties metinių minėjime Rudaminėje. Kas Jums buvo J. Zdebskis?

E. R. T.: „Meilės apaštalas“. Tai buvo kunigas, kuris išnaudojo kiekvieną turėtą progą, stebėjo kiekvieną žmogų ir visur, kur tik galėjo,

skleidė savo meilę. Iš tiesų jis mylėjo kiekvieną – mažą, suaugusį, ypač kenčiančius, vargstančius, kaip mes dabar sakome – paribių žmones. Paribiai kunigui Zdebskiui neegzistavo – už kiekvieną „pjo-kėlį“ ar ligonį jis buvo pasiruošęs aukotis ir mirti. Dažnai padėjęs kuriam nors iš jų paskui jaunimui sakydavo: „Vaikeliai, o gal mes išgelbėjome šeimos tėvą ar vyrą.“ Kunigas Zdebskis mylėjo kiekvieną. Net ir tuos saugumiečius – už juos meldėsi. Sakydavo: „Vaikeliai, jie nelaimingi žmonės. Jeigu jie būtų turėję tokius tėvus kaip mes, būtų gal šimtą kartų geresni.“ Dažnai kartodavo: „Vaikeliai, aš meldžiuosi, kad jūsų gyvenime būtų kančios. Jeigu žmogaus gyvenime nėra kančios, tai kaip maistas be druskos. Ir linkiu, kad ta kančia visuomet būtų pakelta su Jėzumi ant kryžiaus.“

Kunigą Zdebskį visą laiką sekė. Kartu su kitais kunigais – Alfonsu Svarinsku, Sigitu Tamkevičiumi, Jonu Kaunecku, Vincentu Vėlavičiumi – jis įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, kuris gynė ne tik katalikų, bet ir visų žmonių teises. Kunigą Zdebskį ypač sekti pradėjo įstojusį į komitetą, bet jis saugumiečius visais įmanomais būdais sukiojo aplink pirštą. Jo net slapyvardis buvo Naglec (Akiplėša).

Pirmiausia mane palietė jo gyvenimas, kančia, auka. Jis visam gyvenimui tapo mano mokytojas. Kunigas Zdebskis viską išdalindavo vargšams, nors pats neturėjo iš ko gyventi. Jo dėka man dabar nesunku naktį atsikelti, padėti esant reikalui ar kelis šimtus kilometrų nuvažiuoti. Į galvą iš karto ateina mintis: jeigu aš to nepadarysiu, ką pasakytų tėvas Juozas?

Žinoma, kai pagalvoju apie kunigo Zdebskio žūtį, apima siaubingas skausmas. Būtumėte matę jo laidotuves... Minios jaunimo atėjo su tautiniais drabužiais, kamžomis. Apie šimtą jaunuolių dieną ir naktį

budėjo prie jo karsto.

Kunigas Vincentas Jalinskas prie kunigo Zdebskio kapo sakė pamokslą. Jis, kaip dekanas, turėjo rūpintis šio kunigo laidotuviomis. Pasakoją, kad atidaręs jo spintą nerado jokio padoraus kostiumo ir batų, kuriais būtų galėjęs velionį apvilkti ir apauti laidotuviams. „Visi mano, kad kunigai turi pinigų, – kalbėjo jis, – bet atidariau Zdebskio seifą ir vietoj aukso radau akmenėlius.“ Iš tiesų mes turime gyventi kunigo Zdebskio idėjomis. Žmogus gyvas ne tada, kai nuolat mini jo vardą, bet kai gyveni tuo, kuo gyveno jis. Kunigas Juozas per paskutinius susitikimus daug kalbėjo, kad skubėtume daryti gera, nes laikas kiekvienam labai trumpas.

N. S.: Kokiais būdais kovojote su tuometine sovietine santvarka Lietuvoje?

E. R. T.: Dievo planai pildėsi. Vos gavus mokyklos baigimo atestatą, nesileidžiant į kompromisus, visi keliai į tolesnius mokslus buvo uždaryti... Taip prasidėjo mano aktyvi veikla. Talkinau kunigams J. Zdebskiui, A. Svarinskui ir kitiems. Rinkau „LKB kronikai“ medžiagą. Rinkau parašus po pareiškimais ir peticijom. Dalyvavau Eucharistijos bičiulių sąjūdžio veikloje, organizavome su kitais tūkstantines jaunimo eisenas į Šiluvą, Trakus, Kryžių kalną. Slapta naktimis statėme kryžius istorinėse vietose ir pakelėse. Saugumiečiai karštligiškai juos griovė, naikino ir net skandino upeliuose. Kuo labiau griovė, tuo aktyviau kryžiai buvo atstatomi.

Palaikydavau teisiamus disidentus. Tai buvo nepaprastai svarbi bičiulystės ir vienybės išraiška. Lančiau jaunuolius, tarnaujančius sovietų armijoje, tremtinius ir kalinius lageriuose, rašydavau palaikymo laiškus, siųsdavau siuntinius, pasitikdavome juos grįžtančius.

N. S.: Kokį savo nuveiktą darbą ar nuopelną religinėje plotmėje laikote svarbiausiu?

E. R. T.: Mano gyvenimas – Dievo dovana. Nelaikau nieko savo nuopelnu. Vykdyčiau tai, ko reikėjo Bažnyčiai ir Tėvynei. Kai pažvelgiu į nuveiktus darbus, tas kovas, kurios kovotos sovietmečiu, puikiai matau, kad be Dievo vedimo nieko nebūtų buvę, jau ties pirma kliūtimi būčiau užstrigusi ir suklupusi. Tie metai išmokė pasitikėti Dievu ir daryti, ką privalai. Įsakymai ne svarstomi, bet vykdomi. Kai Viešpats šaukia, turi paklusti. Iš patirties žinau, kokia tikra yra Biblijoje aprašyta pranašo Jonos istorija, kuris bandė bėgti nuo to, ką jam Viešpats skyrė. Nebuvau kažkokia didvyre ar drąsuole, tačiau Dievas vedė tuo keliu ir davė jėgų, nes Jis pažadėjo: „Negalvokit, ką sakysite, kai tardys, tą valandą bus jums duota.“

N. S.: Kaip atsilaikėte prieš sovietinį režimą Lietuvoje?

E. R. T.: Laisvė yra didelė Dievo dovana, nes leidžia gyventi tiesoje, todėl dažnai dėkoju Dievui už tuos žmones, kurie kovojo dėl Tėvynės laisvės. Visada mylėjau ir branginau laisvę. „Jei kas nori eiti paskui mane <...>, teima savo kryžių ir teseka manimi.“ Apie kokį kryžių Jėzus kalbėjo savo mokiniams? Mums tas kryžius tada buvo nelaisvės pančiai. Mūsų prigimtis bijo bet kokio kryžiaus. Kai su juo susiduriame, pirmoji reakcija būna kuo greičiau nuo jo pabėgti. Čia labai pravertė kunigo Juozo pamokos. „Viešpatie, duok jėgų visa, kas bus sunku, pakelti taip kaip Tu ant kryžiaus.“ Dievas ne tik ragina, bet ir rodo mums pavyzdį. Jėzus mus aiškiai moko, kaip turime elgtis. Jis ėmė kryžių ir nešė už visus, ištiesė rankas ir kojas, kad būtų prikalta už visus. Jei mes surizikuojame sekti

Jo pavyzdžiu, tai kartu su rizika gauname ir Jo globą bei jėgų. Be Jo paramos tebūčiau dulkė ir nieko nesugebėčiau. Anuomet man net nekildavo klausimų: o gal neverta? Gal geriau gyventi kaip dauguma? Todėl ėjome ten, kur reikėjo, darėme tai, ką liepė sąžinė, ir tai laikėme pareiga. Nepasakyčiau, kad nejautėm baimės. Bijojom, drebėjo kojos iš baimės, žegnojomės ir ėjom. Nes to reikėjo Tėvynei, Bažnyčiai, artimui. Pasitikėjom Dievo galybe. Švč. Mergelė Marija globojo savo šalies vaikus.

Neretai manęs klausia, kaip anais laikais viską atlaikydavome, iš kur tiek entuziazmo buvo. Man tokie klausimai keisti. Buvom jauni, kupini energijos ir paprasčiausiai elgėmės taip, kaip dera jaunam žmogui – norėjome būti laisvi ir alkome tiesos, į kurią tenka brautis pro įvairias barikadas. Tėvai, kunigai ir kiti sutikti dori žmonės tą energiją nukreipė tinkama kryptimi ir šis tas iš mūsų išėjo.

N. S.: Kokią kainą sumokėjote už savo ryžtą nepasiduoti valdžios pareigūnams?

E. R. T.: Daug, oi daug Lietuvos dukros ir sūnūs iškentė. Daug pralieta kraujo ir ašarų. Dievas matė, kad aš didesniems išbandymams per silpna, todėl neteko man važiuoti ilgiems metams į lagerį ar kalėjimą. Kunigas A. Svarinskas atsėdėjo 22 metus, S. Tamkevičius – 10, buvo daugiau ir mažiau, turime veteraną Balį Gajauską, kuris praleido lageryje 40 metų. Bet vis vien aš daugiau – aš virš 70! Nesvarbu, kad parų, bet skaičius vis vien didesnis! Taip, tik daugiau kaip 70 parų. Kelios kratos tėvų namuose ir asmeninės. Kai KGB nebepajėgdavo manęs sugauti, atimdavo vairuotojo pažymėjimą. Net tris kartus, ir vis melagingai apkaltindami girtumu. Paskutinį kartą 1988 m.

atėmė teises ir nukabino mašinos numerius. Visiškai auštant Lietuvos nepriklausomybei.

N. S.: Jūs esate ypatinga vienuolė: visada besišypsanti, greitai važinėjanti automobiliu, mėgstanti organizuoti išvykas, o kartu ir daug besimeldžianti bei nuolanki. Kaip pavyksta viską suderinti?

E. R. T.: Kai Dievas pirmoj vietoj – viskas savo vietoj. Mano šūkis: „Daryk gera kitam, o jis sugrįžta tau pačiam.“ Stengiuosi. Nežinau, ar visad pavyksta. Manau, svarbiausia pastangos, o jei ko nesugebu, Dievas papildo.

N. S.: Į Punksą visuomet atvykstate su rugine Šiluvos duona, prieš šventes su pačios keptais kalciniais ir kitomis lauktuvėmis. Už ką pamėgote Punksko kraštą ir jo žmones?

E. R. T.: O Punksas, mano mylimas Punksas! Kada tik atvykstu į Punksą, pasijaučiu esanti Lietuvoje už Lietuvos! Jei kur yra Lietuva už Lietuvos, tai tik Punksko krašte. Vienintelė užsienio vietovė, kur dauguma gyventojų – lietuviai! Jie lietuviškai kalba gatvėse, parduotuvėse, mokyklose. Nei Lietuvoje, nei jokioje kitoje lietuvių bendruomenėje nemačiau, kad toks didelis lietuvių procentas rūpintųsi lietuvių be. Čia kiekviename kaime rasi po keletą paminklų knygnešiams, Vasario 16-ajai, Kovo 11-ajai, Dariui ir Girėnui, Vytautui, ištremtiems lietuviams. Lietuviškais simboliais paženklinėti namai... Žmonės labai nuoširdūs ir draugiški. Niekur nemačiau taip nuostabiai puoselėjant lietuviškas ir katalikiškas tradicijas. Nuostabios šventės ir atlidai. O dainos ir giesmės nenusakomos. Reikia pačiam išgirst... Punksas visuomet mano širdyje ir maldoje.

Pažeidžiamoji tapatybė: Lietuva ir lietuviai XIX–XXI amžiuose

KULTŪROLOGAS VYTAUTAS JONAS JUŠKA

SUSIMĄSTYMAI LAIKE

„Dabar mūsų tėvynę valdo svetimi žmonės, iš svetur atvažiavę. Nenuostabu, kad jie nesupranta nė mūsų kalbos, nė mūsų reikalų. Nenuostabu, kad jie labiau rūpinasi savimi, ne mūsų žmonėmis. Jie neprivalo mūsų klausytis ir klausyti. Jie nusižiūrėję yra į aukštesnę valdžią, į Peterburgą. O ten sėdi žmonės, kurie gal savo amžių nėra matę nė Lietuvos, nė vieno lietuvio. Todėl nenuostabu, kad jie duoda paliepiamus ir leidžia įstatymus, kurie mūsų kraštui, mūsų žmonėms visai netinka. Todėl nenuostabu, kad mūsų žmonės nebetiki valdžia, yra priešingi jos sumanymams“, – buvo rašoma laikraštyje „Lietuvos žinios“ 1905 metais.

Žmogui, gimusiam ir augusiam išeivijoje, savos tapatybės suvokimas, formavimas bei išsaugojimas visados buvo aktualus. Ne visiems patinka teiginys, jog gimęs už Lietuvos ribų, kad ir tėvai lietuviai, netampi lietuviu tol, kol neapsisprendi juo esąs. Lietuvoje be pertraukos gyvenu jau šešioliktus metus – rodos, savasties tema ir apskritai šis klausimas turėtų būti praeities reliktas. Tačiau, susidūrus su protu nesuvokiamu brutaliu barbarišku XXI amžiaus pirmajame ketvirtyje, suvokus istoriškai bręstančio laikmečio trapumą, neišvengia užsimiršti.

Susimąstyti skatino ir straipsnio pradžios citata, paimta iš laikraščio „Lietuvos žinios“, kur aprašomas 1905 metais bėvykstantis lietuvių suvažiavimas Vilniuje. Pilkoje 2025-ųjų sausio darganoje neištirpę ir prisiminimai iš Lietuvos nacionalinėje dailės galerijoje įvykusios tarptautinės konferencijos „Menas ir karas“, kurioje karo ir tapatybės sąvokos tapo neat-siejamos.

Dainiaus Labučio nuotr.

Straipsnio autorius – kultūrologas Vytautas Jonas Juška

XIX a. pradžioje, 1808 m., LDK visuomenės veikėjas, kultūros tyrėjas

J. Zikaro skulptūra *Knygnešys* Kaune, Karo muziejaus sodylje

kun. Ksaveras Bogušas, pabrėždamas gimtosios kalbos reikšmę tautai, teigė, kad „norint tautą sunaikinti, reikia atimti jos kalbą“. Tai Lietuvos realybė būtent tada, kai XIX amžius Europoje laikomas tautinių valstybių kūrimosi metu. Jau tuomet suvokiama, kad kalba yra tautos siela, kad tautos sąvokoje kalba vaidina svarbų vaidmenį. Tauta negali realizuoti savo ypatingo tapatumo ir kultūros ateityje, jei neturi pripažintąs gimtosios žemės, kalbos, papročių, tautinės savimonės.

Po trečiojo ATR padalijimo tai pakibo. Po 1803 m. reformos Vilniaus universitetas sparčiai lenkėjo. Valstybinė kalba tapo rusų, tačiau vietiniai raštai ir toliau buvo rašomi lenkiškai. Šviesuomenė (*gente Litواني, natione Poloni*) ėmė žiūrėti į lenkų kalbą kaip į didžiausią tautos vertybę. Lietuvių

kalba buvo tik priemonė susikalbėti su liaudimi. Anksčiau siektas Lietuvos valstybinis savarankiškumas tapo nebeaktualus. Sulenkėję Lietuvos bajorai, taip pat ano meto inteligentija ir kunigai ėmė intensyviau negu anksčiau lenkinti lietuviškai kalbančią liaudį. Lietuvių kalba niekinta visur.

Sulenkėjusi buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės aukštuomenė įnešė didelį indėlį į lenkų kultūros lobyną. Jie sukūrė nemirtingus šedevrus, ištisingą lenkų literatūrą Lietuvoje. Jų kūryboje ryškūs lietuviški motyvai. Tai iš esmės lietuvių literatūra lenkų kalba. Skaudu, kad jie ir pamiršo, ir apleido savo prigimtinių priedermių lietuvių kalbai bei kultūrai. Nepuoselėjo lietuviškosios, nes per porą šimtmečių sava tapo lenkų kalba ir kultūra.

Visa tai sunkiai atsirūgo lietuviams spaudos draudimo metais, kai rusai primygtinai dėtė, jog „nėra lietuvių literatūros, kaip ir išlikti galinčios lietuvių tautos“. 1880 m. Vilniaus generalgubernatorius teigė, kad „lietuviai esą žemo civilizacinio lygio, naudojami tik maldaknygėmis, neturi nei savo literatūros, nei inteligentijos, kuri galėtų tokią literatūrą kurti“.

LIETUVOS RUSINIMAS

Lietuvių tauta, atsidūrusi carinės Rusijos valdžioje (po III Abiejų Tautų Respublikos padalijimo), patyrė ne tik lenkinimo, bet dar ir rusinimo siaubą. Šiandieną sunku suvokti, kaip nuožmaus lenkinimo ir rusinimo fone to meto kaimo dukros ir sūnūs, siekdami savais papročiais gyventi, savas dainas dainuoti, savus šokius šokti, sava kalba kalbėti, skaityti ir rašyti, vaikus savos kalbos mokyti, sugebėjo atsilaikyti. Tačiau jų savastis buvo pažeista.

Nuo XIX a. vidurio drausta viešose

vietose lietuviškai kalbėti. Mokyklose vien už prabilimą lietuviškai mokiniai buvo griežtai baudžiami. Generalgubernatorius Michailas Muravjovas (pramintas Koriku) stengėsi viską Lietuvoje surusinti: ir mokyklas, ir įstaigas, ir net Bažnyčią. Tai vykdė brutaliai. Jam priskiriamas siekis 1864 m. pakeisti lietuvių raidyną, vietoje esamo lotyniškų raidžių įvedant rusišką, iš kirilicos kilusį raidyną. Tikėjosi, kad bendrų su lenkais raidžių pakeitimas lietuvių priartins prie rusų ir atitolins nuo lenkų. Oficialiai buvo tvirtinama, kad Lietuva esanti nuo senų senovės rusiškas ir stačiatikiškas kraštas, tik ilgainiui buvusi sulenkinta. Prasidėjo 40 metų besitęsęs spaudos lotyniškai lietuvišku raidynu draudimas, su juo ir lietuvių pasipriešinimas.

AR SUKILIMAI, AR KOVA UŽ RAŠTĄ?

Kova dėl savo raidyno buvo lemtinga. Jį praradus būtų išnykę lietuvių tautos likučiai ir bet kokia galimybė turėti savą užuovėją tautinei kultūrai vystyti. Jaučiu, mažai suvokiame, kad moderniosios Lietuvos istorijoje kova už raštą buvo žymiai svarbesnė, svaresnį turinį turinti nei visi XIX a. sukilimai, kurių pagrindas nebuvo lietuviškumo išsaugojimas, o susijungimas su Lenkija. Gražu pagerbti žuvusiųjų didvyriškumą, tačiau klausimas, kiek jis svarus ir svarbus saugant tautinę lietuvių savimonę, kuriant sąlygas naujam politinės Lietuvos valstybės kūrimui.

Sulenkėjusi šviesuomenė nusigręžė nuo savo valstiečių, neprisidėjo prie kovos prieš spaudos draudimą, įsiliejo į lenkų kultūrinį gyvenimą. Draudimas rašyti lotyniškai lietuvišku raidynu jų nelietė. Nebuvo jokio draudimo rašyti lenkų kalba. Savojo raidyno draudimas privedė mažai išsilavinusią Lietuvos valstietiją prie išnykimo ribos. Sunkiai, bet prasi-dėjo tautinio atgimimo etapas, subrandinęs tautinę lietuvių tapatybę, padėjęs pagrindus lietuviams po 123

Katrės lova ir Lilijos Valatkienės tapyba „Sėlos“ muziejuje

metų rusų okupacijos atkurti savo politinę valstybę. Tai naujos lietuviškos tapatybės kūrimo, primesto jungimosi prie lenkų tautos atmetimo, LDK valstybingumo formų atsakymo ir Liublino unijos šleifo nusikratymo metas.

SAVASTIES SUVOKIMAS EMIGRACIJOJE

Emigracijoje JAV lietuviai palaipsniui suvokė, kad broliai lenkai neleidžia jiems laikyti pamaldų lietuvių kalba; lietuviai kunigai neįleidžiami – visos parapijos įkurtos lenkų vardu. Suvokė, kad visa, kas bendra savišalpoje, pirmiau tarnavo lenkų emigrantų naudai. Nauja gadynė formavosi sunkiai, persilaužimui įvykti reikėjo iš tėvynės atvykusių šviesuolių Jono Šliūpo ir jo talkininko kunigo Aleksandro Burbos. Jų pastangomis atsirado pirmosios lietuviškos parapijos, mokyklos, savišalpos organizacijos, sava spauda, savimonės brandinimas, suvokimas, kad jie lietuviai esą.

Visa tai buvo lemtinga Lietuvai spaudos draudimo ir valstybės atkūrimo laikotarpiams. Iš absoliučios nežinomybės, kas esame mes, išaugo

stiprus savasties suvokimas. Toji džiulė energija, kuri nutekėjo į emigraciją, pabudo, augo ir įsiliejo į savo bei tėvynėje likusiųjų tapatybės kūrimo darbus. Spauda šiuo atveju atliko tos masės žmonių mobilizacinę funkciją.

VALANČIAUS PASIPRIEŠINIMAS

Lietuvoje įsigalėjus spaudos draudimui, vyskupas Motiejus Valančius suvokė slėptus kirilicos įvedimo pavojus. Pastebėjęs graždanka spausdintose maldaknygėse pakeitimus, atsišaukiančius į stačiatikių tikybą, jis uždraudė tas maldaknyges naudoti.

Rusai savo tapatybę sėjo ne tiek per rusų kalbą, kiek per tikybą. Rusiškasis pasaulis – stačiatikių pasaulis. Kirilica buvo niekas kita kaip lietuvių akultūracijos priemonė. Lietuviškų knygų spausdinimas kirilica turėjo ne tik baigti tai, ką pradėjo rusų kardas, bet ir keturias pagrindines užduotis: atitolinti lietuvius nuo lenkų, nuo Vakarų pasaulio kultūros įtakos, pripratinti prie rusų kalbos – tuo įtraukti į rusų kultūros lauką, ir iš katalikybės pervesti

į stačiatikių tikėjimą. Tapatybė rusų, tik jei priklausai rusiškai kalbančiam stačiatikių pasauliui. Iš mūsų krašto turėjo naujai „atgimti“ seniai pasiklydusi stačiatikiška Rusijos provincija su rusų tapatybe.

M. Valančiaus atsakas į kirilicos įvedimą buvo nedviprasmiškas. Priešindamasis rusų valdininkams, rūpinosi Lietuvos valstiečių švietimu, blaivimu, rašė, pirmasis Prūsų Lietuvoje organizavo knygų leidybą „nelegaliu“ lietuvių raštu. M. Valančius atvedė valstietiją į apšvietos ir knygnešystės erą. Jo vadovavimo svarbą, ypatingą įtaką lietuviams (katalikams) pripažino rusai. Jis buvo kaip monarchas, vedantis tautą ir valstybę per pirmąjį spaudos draudimo dešimtmetį. Suprato, kad nekilmingųjų luomui prasimušti į gyvenimą viena tebuvo priemonė – mokslas. Tuo pagrindu brendo, augo naujoji valstiečių veda, bet jau tautiškai besiformuojanti karta, rašanti, angažuota ir kovojanti. Tai Jono Basanavičiaus „Aušros“ ir Vinco Kudirkos „Varpo“ metas, galutinai padėjęs pamatus naujai lietuvių tapatybei susiformuoti.

Švietimas bei kultūra tapo pamatiniais lietuvių tautos prisikėlimo ir tautinio tapatumo dalykais. Paradoksalu, bet būtent spaudos draudimas buvo labiausiai tautą konsoliduojantis veiksnys. Kolektyvinė Lietuvos tapatybė formavosi per knygnešystę. Paskutiniaisiais dviem spaudos draudimo dešimtmečiais išsiplėtė lietuviškų knygų spausdinimas užsienyje, slaptas jų gabenimas ir platinimas Lietuvoje. Kirilica tebuvo išleista apie 60 pavadinimų knygų, o draudžiamu lietuvių raštu – apie 3000 knygų, ir tai lyginant su vos 700 knygų leidyba per visą lietuvių raštijos istoriją. Tačiau XIX a. antrojoje pusėje ir XX a. pradžioje knygų leidyba visose tautose smarkiai suaktyvėjo ir normaliomis sąlygomis lietuviai būtų žymiai daugiau knygų išspausdinę.

(Bus daugiau)

Klevai tarpukariu

JANINA MACUKONIENĖ

Apie savo gimtąjį kaimą, Klevus, įdomią monografiją parašė Gintautas Marcinkevičius (ją išleido „Aušros“ leidykla 2010 m.). Nemažai apie šį kaimą rašė ir iš Klevų kilęs, daug su mūsų kraštu susijusios archyvinės medžiagos ištyrinėjęs mokytojas Kostas Leončikas. Pastaruoju metu jo straipsniuose, skelbiamuose metraštyje „Terra Jatwezenorum“ ir žurnale „Suvalkietis“, pateikiama medžiaga, susijusi su pokario laikotarpiu. Šiame rašinyje, pasitelkdama jau paskelbtas žinias, bet jų nekartodama, bandysiu pateikti mažiau žinomus arba užmirštus faktus apie Klevų kaimo lietuvių gyvenimą Lenkijos valstybėje tarpukariu.

Skaudi to meto informacija apie mūsų, kaip tautinės mažumos, persekiojamą turbūt nebuvo fiksuojama Lenkijos archyvuose. Ją surinko iš dažnai konfiskuojamos, visų pirma Vilniuje tuo metu leidžiamos lietuviškos spaudos ir išsaugotos to meto lietuvių draugijų dokumentacijos mūsų tautos didvyriai – Mykolas Biržiška ir Kazys Misius, o išleido atskiru leidiniu „Vermės“ leidykla, remiama atskirų istorikų. Šioje 2023 m. išleistoje 5 tomų knygoje „Vilniaus golgota“ galima rasti daug medžiagos ir apie Klevus, taip pat tos, kuri rašant kaimo monografiją dar buvo nepasiekiama.

„Klevų kaimas yra lietuviškiausias iš tų, kurie labiausiai nutolę nuo Lietuvos sienos ir įsikūrę arčiausiai Seinų miesto“, – tai citata iš mūsų tautos ir savo gimtojo kaimo patrioto Gintauto Marcinkevičiaus knygos, kurią visiškai patvirtina „Vilniaus golgotoje“ sukaupta medžiaga. Klevų kaimas ten minimas dažniau negu

dauguma kitų mūsų krašte. Taigi bandysiu perteikti kronikinius įrašus iš 1920–1939 m., kurie tai geriausiai iliustruoja. Čia išryškės kaimo gyventojų švietėjiškos pastangos – mokyklos reikalai, jaunimo, susibūrusio Šv. Kazimiero draugijoje, kultūrinė veikla, sporto žaidynės, ekonominis švietimas. Taip pat perrašysiu liudijimus apie įvairias represijas, kurias patyrė Klevų gyventojai nuo tuometinės valdžios.

KLEVŲ KAIMO KOVOTOJŲ DĖL NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS LIKIMAI

Klevų monografijoje šia tema kalbama nedaug, bet labai aiškiai: „Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, kilus ginčams, o vėliau gincluotiesiems susirėmimams tarp Lietuvos ir Lenkijos dėl Seinų krašto, Klevų gyventojai vieningai pasisakė už Lietuvą. Penki kaimo jaunuoliai: Antanas Buračiauskas, Ignotas Grigutis, Jonas Marcinkevičius, Juozas Misiukonis, Leonas Sidaris ir iš Melnyčėlės Pranas Ramanauskas stojo savanoriais ginti Lietuvą. Pranas Leončikas išitraukė į politinę veiklą, buvo išrinktas Seinų lietuvių komiteto nariu.“

„Vilniaus golgotoje“ apie įtariamų tarnavus Lietuvos kariuomenėje arba šiaip neįtikusių žmonių persekiojamą ir žiaurų susidorojimą net atimant gyvybę randame keletą faktų:

„- 1921 rugsėjo 20 d. Klevų kaimo J. Leončiką 3 lenkų kareiviai apiplėšė, nužudė ir pasiėmė arklius, kuriais jis juos vežė į Suvalkus („Vilniaus golgota“, p. 131).

- 1926 balandžio apie 15 d. Klevų kaime lenkai suėmė Joną Grigutį,

Leoną Sidarį ir Joną Vaicekuską, kaltindami juos tarnavus Lietuvos kariuomenėje. Negaluojęs Vaicekuskas, paleistas iš kalėjimo, pasimirė birželio mėnesio pradžioje (ten pat, p. 377).

- 1926 birželio 30 d. Suvalkų lenkų apygardos teisme pasibaigė tarnavusių Lietuvos kariuomenėje Seinų ir Punsko apylinkių 31 lietuvių byla, prasidėjusi birželio 7 [...]. Nuteista: [...] Klevų kaimo J. Sidaris 6 mėn., L. Sidaris išteisintas, o J. Vaicekuskas mirė. [...] Iš viso 25 asmenys nubauti 124 mėnesiams kalėjimo (ten pat, p. 387).“

Kalėjimu buvo baudžiami taip pat tie, kurie skaitė lietuvišką literatūrą, moterys, kurios savo audinių ar siuvinėjimų raštuose panaudodavo lietuviškus motyvus: „1927 rugsėjo 30 Krasnavo valsč. padarė kratas 60 ūkininkų ir daugelį suėmė: po žiaurių kratų [tarp 17 kilusių iš apylinkinių kaimų] Klevuose suimti du Leončikai, Ignas Marcinkevičius, Čiurlionytė [...]. Paimta Šv. Kazimiero draugijos skyrių knygynuose daugybę pokario leidimo knygų, laikraščių, šventųjų paveikslų, moterų rankdarbių ir t. t. Suimtuosius nuvežė į Suvalkus. Suimtieji, daugiausia Šv. Kazimiero skyrių valdybų nariai ir veikėjai, sėdėdami kalėjime, nuolat dainavo lietuviškas dainas ir šventas giesmes giedojo. Net skamba Suvalkuose: „kas arčiau kalėjimo, ateina paklausti dainų; policijai daug darbo, kol nuvaiko“ (ten pat, p. 488–489).

Mūsų krašto lietuviai bandė rašyti protesto raštus prieš akivaizdžią neteisę tautinių mažumų atžvilgiu, kurią leidžia valdžia, vadinanti

Marcinkevičių šeima apie 1930 m. Iš kairės: Ona, Katrė, Aldė, Augustas, Bronė, Antanas laiko Joną

save demokratiška: „1924 rugpjūčio 31 d. Seinų apskrities lietuviai „Vilniaus kelio“ Nr. 35 paskelbė protestą prieš Varšuvos lenkų seimo „mažumų“ įstatymus, kurie neduoda jokių teisių Seinų – Suvalkų srities lietuviams. Pasirašė atstovai iš [...] Klevų, [...] [Šis kaimas išvardytas tarp 26 kitų, esančių arčiau Seinų.]“ (ten pat, p. 284).

KLEVŲ MOKYKLA IR LIETUVIŲ KALBOS MOKYMAS TARPUKARIU

Iš G. Marcinkevičiaus surinktos medžiagos žinome, kad vokiečių okupacijos laikais, 1916 m., Klevuose buvo įkurta lietuviška mokykla Andriaus Marcinkevičiaus namuose. Jos įkūrimo iniciatorius buvo Pranas Leončikas, tuometinis Seinų lietuvių komiteto narys. Tarpukariu Klevuose su mažomis pertraukomis veikė keturių klasių valdiška mokykla, kurią pagal įstatymą vaikai nuo 7 iki 14 metų turėjo lankyti privalomai. Ta mokykla, žinoma, buvo lenkiška, o su tuo sunku buvo susitaikyti lietuviško Klevų kaimo gyventojams. „Vilniaus

golgotoje“ pateikiama nemažai informacijos apie įvairius konfliktinius įvykius, susijusius su Klevų mokykla ir bandymu atkurti lietuviškas mokyklas arba bent įvesti lietuvių kalbos mokymą:

„- 1919 rugpjūčio 24 d. Seinuose lenkai sunaikino lietuvių įstaigas [...]. Uždarė lietuviškas mokyklas Ramoniškėje, **Klevuose**, Bubeliuose, Žagariuose, Burbiškiuose, Lumbiuose, Skarkiškiuose, Radžiūčiuose, Dusnyčioj, Vidugiriuose, Aradnykuose, Punske, Galiniuose, Vaitakiemy, Seinuose, Ramonuose, viso 657 vaikų („Vilniaus golgota“, p. 43–44).

- 1921 birželio 16 d. Seinų apsk. Juodeliškių, Bubelių, Klevų, Rašaičių, Vilkapėdžių, Lumbių, Naujasėdės [sic!], Ramoniškių, Žagarių ir Radžiūčių kaimų gyventojai per savo įgaliotinį kreipėsi į Suvalkų mokyklų direkciją, prašydami leisti jiems įkurti lietuvių mokyklas savo lėšomis, bet direkcija jokio atsakymo nedavė. Nuo pat 1920 m. Seinų ir Punsko srityse lenkai neleido jokių lietuviškų mokyklų (ten pat, p. 121).

- 1925 kovo iki 31 d. Seinų krašte

drąsesnieji lietuviai reikalavo iš lenkų valdžios lietuvių kalbos mokyklose, pristatydami tėvų pareiškimus. [Klevų mokyklai pristatytos 22 deklaracijos dėl 50 vaikų.] Viso 3 parapijose daugiau kaip 700 deklaracijų pareikalauta apie 30 lietuviškų mokyklų kokiame pusantram tūkstančiui vaikų (ten pat, p. 314).“

„Vilniaus golgotoje“ pateikta informacija apie Klevų mokykloje mokusio lietuvių mokytojo mirtį: „1925 sausio 7 d. Klevuose staiga mirė puiškus mokytojas M. Milančius, kuris 3 mėnesius tepamokė po 3 metų teišrūpintoj lietuvių mokykloj; vaikų mokėsi 60“ (ten pat, p. 302).

Šį mokytoją mini taip pat G. Marcinkevičius („Klevai. Monografija“, p. 18–20). Kada tiksliai dirbo M. Milančius ir ar tikrai tarpukariu Klevuose buvo pavykę „išrūpinti“ lietuvišką mokyklą, su mano turimais šaltiniais sunku tiksliai nustatyti. Pagal Klevų monografijoje pateiktą informaciją išeitų, kad tai turėjo būti pirmaisiais mokyklos veikimo metais – 1924 m. Mat tada buvusi lietuviška vienos klasės mokykla su 54 mokiniais, o 1925 m. jau veikė tik lenkiška su 86 mokiniais. Pakartotiu įdomų knygoje cituotą tuos laikus pamenančio Vinco Marcinkevičiaus pasakojimą apie mokytoją Milančių: „Vieną dieną Milančius nuvažiavo į Suvalkus. Grįžo labai pasikeitęs. Kitą rytą atėjęs į mokyklą vaikams uždraudė lietuviškai kalbėti, dainuoti ir pranešė, kad bus mokoma tik lenkiškai.“ („Klevai“, p. 20) Toliau pasakojama, kaip nenoriai vaikai paklusdavo šiam mokytojo paliepimui ir jį kažkiek erzindavo, o mokytojas po kiek laiko susirgo nervų liga ir iš Klevų išvyko. Reiktų manyti, kad tos ligos, o vėliau ir mirties priežastis galėjo būti apskrities valdžios griežtas reikalavimas mokytis lenkiškai, kurį lietuviui su lietuviais mokiniais buvo sunku įvykdyti.

Lenkinti norėta visų pirma per mokyklas. Lietuviškose šeimose

kitaip auklėti vaikai, kuriems artima ir brangi buvo tik gimtoji kalba, mokyklose jautėsi blogai. Mokymas nebuvo efektyvus, nes išmokti vaikams negirdėtą, svetimą kalbą buvo ne taip paprasta, o prievarta skiepijamos vertybės galėjo skatinti tik pasipriešinimą:

„- 1926 birželio 10 d. Vidugirių, Bubelių, Akatnykų ir **Klevų** kaimų lenkų mokyklų mokytojų surengta vaikų ekskursija į Stulgiskės giraitę (Klevuose), kur privertė lietuvių vaikus dainuoti Konopnickienės „Rotą“ ir kitokias lenkiškas dainas („Vilniaus golgota“, p. 385).

- 1928 gruodžio 7 d. Klevuose lenkų valdžios mokyklos mokytojos suruošė „Šv. Mikalojaus“ dramos vaikų vaidinimą lenkiškai, bet vaikams joje daugiau lietuviškai negu lenkiškai ėmus kalbėti ir vos pusę veikalo beįveikus, supykusios visus išvijo, nebaigdamos vakaro (ten pat, p. 649).“

Lenkiškoje Klevų mokykloje netrūko ir nepageidaujamų incidentų, kuriais galbūt norėta pareikšti savo protestą prieš priverstinį bandymą lietuvius nutautinti, o kurie vėliau apsunkino visus kaimo gyventojus: „1934 spalio 18–23 d. Tos dienos naktį nežinomi asmenys įsibrovė į atokiau stovėjusią valdinę mokyklą. Tame name niekas negyveno, pasibaigus pamokoms mokykla būdavo rakinama, o raktas atiduodamas savininkui. Mokykloje sunaikinti maršalo J. Pilsudskio ir Lenkijos herbo paveikslai. Policija ir slaptosios tarnybos pradėjo tardymus. Tardyti šie gyventojai: Pranas Leončikas, Jurgis Leončikas, Pranas Ščerbinskas, Mykolas Sidaris. Valdžia pagrasino atsiųsti į Klevų kaimą kariuomenę, kurią turėsią maitinti kaimo žmonės. Įsakyta kaimo žmonėms po du naktimis saugoti abu mokyklai išnuomotus pastatus. Seniūnas įpareigotas naktimis tikrinti mokyklos namų sargybą“ („Vilniaus golgota“, p. 1718). Panašus incidentas, vykęs Klevų mokykloje, aprašomas ir

bemaž 8 mėnesiais vėliau. Nors paduodamos skirtingos datos, bet reiktų manyti, kad tai tas pats įvykis, tik šį kartą aprašytas tiksliau, pateikiant kitus aspektus:

„- 1935 birželio 6 d. 1934 m. gruodžio naktį iš 18 į 19 d. nežinomi asmenys atsirakino Klevų valdinę dviklasę mokyklą ir sunaikino J. Pilsudskio, Lenkijos herbo paveikslus ir žurnalą. Nusikaltėlių nustatyti policijai nepavyko. Todėl įsakyta kaimo žmonėms pagal nustatytą grafiką po kelis nuo 18 val. vakaro iki 6 val. ryto mokyklą saugoti. Policija naktimis dažnai tikrindavo mokyklos sargybą. Neradus žmonių, turėjusių tuo metu saugoti mokyklą, policija rašydavo protokolus, o apskrities viršininkas skirdavo administracines baudas. Už vieną gegužės naktį anksčiau baigtą sargybą birželio 8 d. Suvalkų apskrities viršininko sprendimu nubausti sumokėti po 5 zl arba po 2 paras arešto šie gyventojai: Anicetas Misiukonis, A. Marcinkevičius, J. Grickevičius, A. Marcinkevičius (kitas), J. Sidaris ir A. Vinikaitis. Gegužės 15 d. naktį policija vėl nerado saugančių mokyklą žmonių. Policijos protokolus dėl tų naktį nesaugotos mokyklos atsisakė pasirašyti šie asmenys: Ignas Misiukonis, Juozas Misiukonis, Jonas Bruneika, A. Burčiauskas. Jie taip pat nubausti po 5 zl baudos arba po 2 paras arešto (ten pat, p. 1949–1950).

- 1935 liepos 22 d. Sumažintas žmonių, naktimis turėjusių saugoti Klevų mokyklą, skaičius. Anksčiau vienu metu tą mokyklą turėjo saugoti 6 žmonės, o nuo liepos 22 d. sargybą eiti bereikėjo tik 2 žmonėms (ten pat, p. 1976).“

Panašus įvykis aprašytas ir G. Marcinkevičiaus knygoje, tik jo numanoma data 1938 ar 1939 m. bei rašoma, kad buvo išniekinti Pilsudskio ir Moscickio portretai, o apie įvykį policijai pranešė mokyklos vedėjas Oleksiukas. Galbūt tai buvo dar viena protesto akcija prieš

priverstinį mokymą lenkų kalba Klevų mokykloje.

KULTŪRINĖ VEIKLA TARPUKARIU

Kultūrinė veikla Klevuose, kaip ir kituose mūsų krašto kaimuose, tarpukariu buvo susijusi visų pirma su Šv. Kazimiero draugijos įkūrimu. Tik dėl šios organizacijos bemaž 10 metų galima buvo ruošti viešuosius vakarus su vaidinimais, dainomis, eilėmis, monologais ar paskaitomis. Pagal G. Marcinkevičiaus surinktus duomenis, tarpukariu pastatyta Klevuose net 14 pjesių, o pirma iš jų suvaidinta dar prieš Šv. Kazimiero draugijos įkūrimą 1924 m. Ją per vasaros atostogas pastatė kaimo jaunimas, vadovaujant iš Klevų kilusiems Vilniaus Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijos mokiniams Elzei Čiurlionytei ir Juozui Ščerbinskui. „Vilniaus golgotoje“ pirmas Klevų vaidinimas užregistruotas 1927 m., tuoj po Šv. Kazimiero draugijos Klevų skyriaus įkūrimo:

„- 1927 rugpjūčio 14 d. Šv. Kazimiero draugijos skyriaus vakarėlis; vaidinta „**Ant bedugnės krašto**“; monologas („Seno jaunikio vargai“), deklamacijos, dainos („Paskutinį jau šiandieną“, „Jau žvaigždė vilties žibėt nustojo“, „Leiskit į tėvynę“) („Vilniaus golgota“, p. 477).

- 1929 rugpjūčio 4 d. Šv. Kazimiero draugijos skyrius mokinio Juozo Ščibinsko [gal Ščerbinsko] rūpesčiu surengė viešą vakarą. Vaidinta Keturakio 3 veiksmų komedija „**Amerika pirtyje**“, sakyta monologas, dainavo choras, vyko šokiai ir žaidimai (ten pat, p. 747).

- 1933 vasario 19 d. Šv. Kazimiero draugijos skyrius surengė vakarą. Iš pradžių atsistojimu pagerbtas neseniai miręs sk. valdybos narys Juozas Marcinkevičius. Vaidinta S. Čiurlionienės-Kymantaitės komediją su dainomis „**Kuprotas oželis**“, pasakyta monologas (ten pat, p. 1343).“

(Bus daugiau)

Kunigas Adomas Lastauskas

ALGIMANTAS KATILIUS

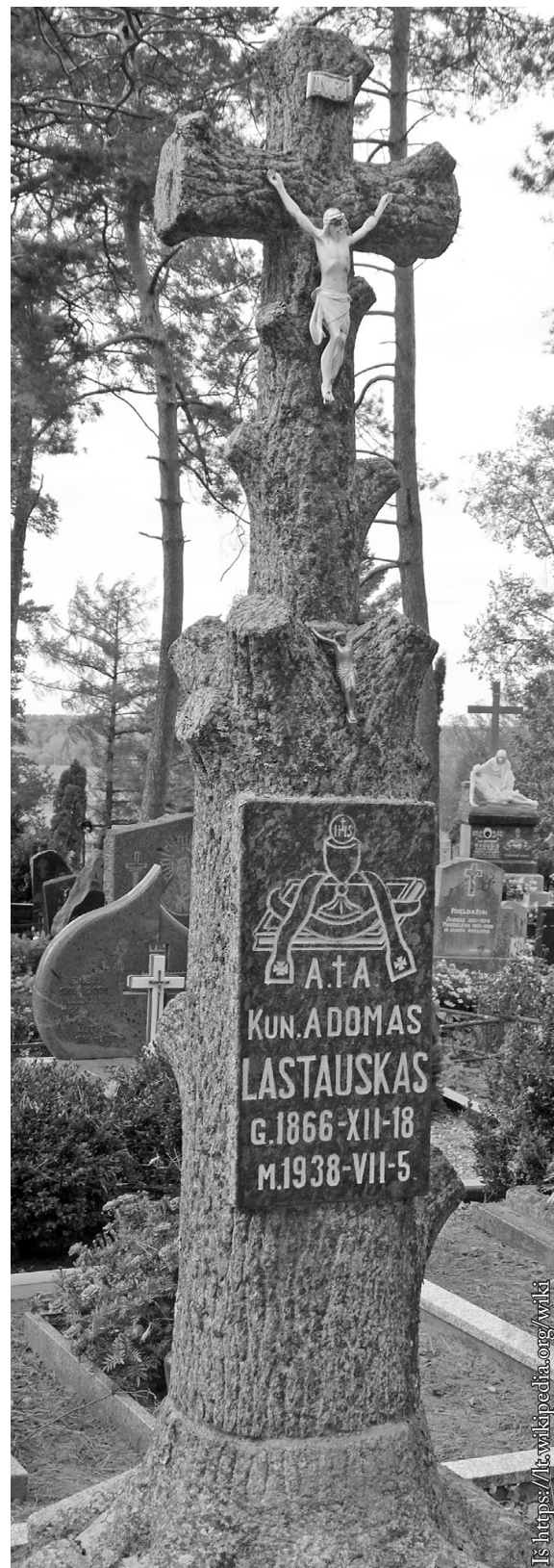
Adomas Lastauskas gimė 1866 m. gruodžio 23 d. Rudaminoje. Suvalkų gimnazijoje baigė penkias klases. Į Seinų kunigų seminariją įstojo 1886 m. liepos 5 d. Tais metais į ją buvo priimta šešiolika pirmakursių, iš kurių trylika atvyko iš lietuviškų parapijų, po vieną iš Suvalkų ir Krasnapolio bei Kuliešų parapijų. Prie žymesnių to kurso auklėtinių galima priskirti kun. dr. Vladislovą Namiotko ir Andrių Dubinską. Pastarasis po seminarijos studijavo Sankt Peterburgo Romos katalikų akademijoje ir ją baigė teologijos magistro laipsniu, bet kunigyستės šventimų nepriėmė ir tapo teisininku. Iš viso kurso kunigais netapo jau minėtas A. Dubinskas ir dar du klierikai.

Mokydamasis Seinų kunigų seminarijoje, A. Lastauskas išitraukė į lietuvišką veiklą, rūpinosi lietuviškos spaudos platinimu, dalyvavo varpininkų suvažiavime Jelgavoje pas J. Jablonskį. (*Punksko, Seinų ir Lazdijų krašto knygnešiai ir daraktoriai*, sudarė Benjaminas Kaluškevičius, Kazys Misius, Sigitas Birgelis, Punkskas, 2017, p. 129.) Kunigyستės šventimus suteikė vyskupas Petras Paulius Viekšnovskis 1891 m. birželio 21 d.

Po seminarijos baigimo paskirtas Raigardo parapijos laikinu vikaru ir juo buvo iki 1895 metų. Kun. A. Lastauskas, turimais duomenimis, 1895–1898 m. studijavo Fribūro universitete. Pirmieji Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai į Vakarų Europos universitetus išvyko XIX a. devintojo dešimtmečio pradžioje. Rusijos valdžios institucijos oficialiai neišleisdavo į užsienio

universitetus studijuoti. Dėl to kunigai dažnai studijavo ne savo pavarde, o pasirinktu slapyvardžiu. Kad gautų užsienio pasą, neretai motyvuodavo, jog į užsienį vyksta ne studijuoti, bet gydytis. Pirmieji Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai studijoms pasirinkdavo Romą.

1889 m. buvo įsteigtas Fribūro katalikiškas universitetas. Juo greitai susidomėjo Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai. Pirmasis į Fribūrą 1895 m. atvyko kun. Juozapas Stankevičius, kuris pasivadino slapyvardžiu Juozas Montvidas. Aišku, kad trečiasis studentas šiame universitete buvo kun. Kazimieras Jurgis Matulaitis, pasivadinęs Kazimieru Jurgiu Daugirda. Daug kebliau identifikuoti, kas atvyko antrasis, nors Fribūro lietuvių studentų draugijos „Rūta“ kronikoje aiškiai pasakyla: „Būdamas Fribourge Montvidas parkvietė čionai ir savo pažįstamą, drauge užrubežyn išvažiavusį kunigą Adomą Burgerį.“ Atrodo, kad iki šiol niekas Adomo Burgerio slapyvardžio nebandė susieti su konkrečiu asmeniu. Vyskupas Pranciškus Petras Būčys, MIC, savo atsiminimuose pirmaisiais Fribūro studentais nurodo K. Matulaitį ir J. Stankevičių (būtent pirmoji minima Matulaičio pavardė). Nieko aiškesnio nepasako ir Albertas Gerutis, tik pakartoja

Kun. Adomo Lastausko antkapinis paminklas Šilavoto kapinėse

vyskupo teiginį. Konkretesnis kunigas Motiejus Gustaitis. Jis rašo: „1897 m. balandžio pabaigoje atsidūriau Šveicarijos Fribourge. Čia radau bestudijuojant kunigus: J. Stankevičių, K. Matulaitį, A. Lastauską, J. Naujoką.“ Paskutinis, t. y. Jonas Naujokas, studijuoti į Fribūrą atvyko 1898 metais.

Iš citatoje paminėtų asmenų į akis krinta Adomo Lastausko pavardė, kurią būtų galima tapatinti su Adomo Burgerio slapyvardžiu. Daugiau užuominų apie A. Lastauską (išskyrus J. Eretą, kuris pamini Lazdausko pavardę, bet tarp Seinų kunigų seminarijos auklėtinių tokios pavardės nerasta) aptikti nepavyko. A. Lastausko pavardės nėra ir tarp tų šešių kunigų, kurie 1895 m. vyko į užsienį gydytis. Nepaisant to, kun. A. Lastauską reikia priskirti prie pirmųjų į Fribūrą atvykusių Seinų kunigų seminarijos auklėtinių. Ką jis universitete studijavo, neturime duomenų, bet licenciato ar daktaro laipsnio negavo kaip kiti jo studijų draugai.

Po studijų užsienyje 1899–1902 m. vėl buvo Raigardo parapijos vikaras. Iš Raigardo

perkeltas vikaru į Bartninkų parapiją ir ten išbuvo iki 1903 metų. Trečią kartą paskirtas vikaru į Raigardo parapiją ir ten kunigavo 1903–1909 m. Dirbdamas Raigarde, susirado patikimų vietinių mozūrų, kurie jam iš Mažosios Lietuvos pargabendavo lietuviškos spaudos. Kun. A. Lastauskas pargabentus leidinius sudėdavo į vokus ir perduodavo savo patikėtiniams pasiųsti į Lietuvą. 1909–1918 m. buvo Berznyko parapijos administratorius (klebonas). Kuni-gaudamas Berznyke, kaip delegatas dalyvavo Lietuvių konferencijoje Vilniuje, kuri vyko 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Sugrįžęs iš konferencijos, organizavo parapijiečių susirinkimą. 1919 m. lenkų suimtas, Seinuose sumuštas ir ištremtas į Lietuvą. Tais pačiais metais vyskupo Antano Karoso paskirtas Šilavoto klebonu ir juo buvo iki gyvenimo pabaigos.

Apie kun. A. Lastausko kunigavimą Berznyko parapijoje po jo mirties Stasys Tijūnaitis rašė: „Rodos ilgiausiai Beržininke jis prabuvo, bet už tat ir sunkiausiai ten padirbėjo. Ten jį užklupo Didysis karas, ten jis praleido vokiečių okupaciją,

tačiau neįstengė išgyventi lenkų invazijos tame krašte, 1919 m. rudenį. Lastauskas buvo barbariškai lenkų pavargintas. Tada lenkai ten dūko nežmoniškai: suiminėjo, krėtė ir terorizavo lietuvius kunigus, vargino Seinų vyskupą, kunigų seminarijos profesorius, Kučiūnų kleboną J. Galecką, lenkai „partizanai“, Beržininko kleboną A. Lastauską jo parapijos aktingieji lenkai (sulenkėję) kaimiečiai buvo suėmę ir nugabenę į Seinus kaip didžiausius piktadarius tarp šautuvų ir lazdų, tarp pikžodžiavimų ir įžeidinėjimų: „didvyriai“ gabentojai rodė didelio pasitenkinimo iš tokio savo „patrijotinio“ darbo didesnei Lenkijos „garbei“. Po tų skaudžių pavėžinimų, kuriuos suruošė katalikai savo geradariui kun. Lastauskui daugiau nebeteko klebonauti Beržininke: vyskupas paskyrė jį eiti klebono pareigų Nepriklausomoje Lietuvoje.“ (S. Tijūnaitis, *„Anos pusės“ kančinykų kun. Adomas Lastauskas*, XX amžius, 1938, Nr. 172, p. 6.)

Kun. Adomas Lastauskas mirė 1938 m. liepos 5 d. Šilavote.

MIELI SKAITYTOJAI!

Visų pirma norime širdingai padėkoti už praėjusiais metais suteiktą paramą. Esame Jums visiems be galo dėkingi už gerumą ir pagalbą.

Šiais metais vėl kreipiamės į Jus su prašymu skirti 1,5 proc. pajamų mokesčio Gintautui Krakauskui iš Punsko.

KRS: 0000396361,
cel szczegółowy: 0227009 Gintaut

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Krakauskų šeima

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

*Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“
ir „Aušrelę“!*

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.

Seivų kaimo šeiminių būrelis

RASA ŽUKAUSKIENĖ

Šiame numeryje kviečiame pasiskaityti apie Seivų kaimo šeiminių būrelį.

Rasa Žukauskienė: Gal galėtumėte pristatyti Seivų kaimo šeiminių būrelį? Kas aktyviai dalyvauja jo veikloje?

Seivų kaimo šeiminių būrelis veikia jau 4 metus. Jį įkūrė mūsų kaimo seniūnė Teresa Dziemian. Taigi ji gal ir aktyviausia mūsų būrelio veikloje. Esą dar kelios moterys, kurios stengiasi aktyviai dalyvauti. Mūsų būrelis mišrus – yra lietuviakalbių bei lenkakalbių. Būrelio pirmininkė visada rengia susitikimus, buria kaimo moteris bet kokiai veiklai.

R. Ž.: Nuo kada šis būrelis veikia?

Būrelis įsikūrė 2022 metų pavasarį.

R. Ž.: Kaip kilo mintis jį įkurti?

Mintis įkurti būrelį kilo mūsų kaimo seniūnei Teresai Dziemian. Atsiklausus kaimo moterų, ji ėmė tvarkyti formalumus.

R. Ž.: Kokio pobūdžio šis būrelis?

Stengiamės puoselėti mūsų krašto tradicijas – kulinarines ir kultūrines. Svarbu, kad šis paveldas būtų perduotas kitoms kartoms.

R. Ž.: Kokia veikla užsiimate?

Mūsų būrelis skatina burtis kaimo gyventojus ir kartu leisti laisvalaikį. Mat gyvename tokiais laikais, kai žmonės atitolę vieni nuo kitų, nenoriai susitinka ir bendrauja.

Kaimo seniūnė stengiasi, kad šeiminių būrelio iniciatyva kaime kas nors vyktų, kad žmonės susitiktų ir kartu leistų laiką. Stengiasi, kad žmonės sueitų, pavyzdžiui, prie laužo, pasikalbėtų, pasidalintų savo rūpesčiais, bėdomis ar džiaugsmais. Susitinkam ir rišam verbas, darome kalėdinius papuošalus. Organizuojame susitikimus Moters dienos proga ar Andriinių pobūvį, karnavalo puotą, kepame spurgas. Taip pat didelė kaimo šventė – laukų šventinimas. Pirmiausia renkamės prie kaimo kryžiaus, po to pakviečiame žmones kartu pasivaikinti, pabendrauti.

R. Ž.: Ar būrelis turi savo ženklą, aprangą?

Turime marškinėlius su užrašu „Seivų kaimo šeiminių būrelis“ ir gėlėmis bei pasisuvome palaidines ir prijuostas su užrašu.

R. Ž.: Pakalbėkime apie konkursus. Papasakokite, kur dalyvavote, kelintais metais, kas paskatino, kokie išpūdžiai, kas sužavėjo, ar buvo kokių sunkumų; jei tai buvo kulinarijos konkursas – iš kur ėmėte patiekalų receptus?

Su konkursais būna įvairiai. Ne visada turime laiko. Kaimo žmonės turi daug pareigų, darbų ir kartais sunku surinkti būrį, kad galėtume dalyvauti konkurse. Stengiamės vis dėlto bent kelios rasti truputį laiko. 2024 metais dalyvavome Lipske konkurse „Tradicionis raguolis“.

„Regionų mūšyje“

Iš Seivų būrelio archyvo

Seivai turi tradicinio raguolio savą receptą, todėl kilo mintis išbandyti savo jėgas tokio pobūdžio konkurse. Laimėjome III vietą. Pernai dalyvavome „Regionų mūšyje“ su tradicinėmis „Bulvinėmis bandukėmis su spirgučiais“. Mūsų stalai lūžo nuo kaimiškų patiekalų: naminių rūkytų sūrių, sūrių su prieskoniais, raguolių, skruzdėlynų, įvairių naminių sausainių. Tai mums buvo naujas iššūkis, tačiau mūsų būrelis jį įveikė. Nors nelaimėjome jokios vietos, įgijom naujos patirties, užmezgėme pažintis ir esame laimingos, kad dalyvavome.

Visada esame informuojamos elektroniniais laiškais apie konkursus. Mums belieka nuspręsti, ar dalyvausime. Galbūt daugiau dalyvausime, jei netrūktų laiko. Mat kaime daug darbų reikia nudirbti.

R. Ž.: Kokie jūsų būrelio ateities planai?

Apie ateities planus sunku kalbėti, nes juos kuriame metams bėgant.

Verbų rišimas

Daug planų priklauso nuo kaimo poreikių ir norų.

R. Ž.: Ar anksčiau Seivuose yra veikęs kaimo šeiminkų būrelis?

Būrelis veikė ir anksčiau, jam vadovavo Irena Gąsiorowska-Skibicka.

R. Ž.: Gal galėtumėte pateikti skaitytojams kokį nors įdomų receptą?

TRAPIOS TEŠLOS RAGELIAI

1 kg miltų
žiupsnelis druskos
400 g sviesto
4 kiaušinių tryniai
2 stiklinės grietinės
mėgstamos uogienės

Visus produktus sumaišykite, užminkykite tešlą ir palikite nakčiai. Kitą dieną formuokite ragelius, pripildykite mėgstamos uogienės. Kiekvieną ragelį prieš kepimą patepkite išplaktais kiaušinių baltymais ir apibarstykite cukrumi. Skanaus!

R. Ž.: Ačiū už pokalbį. Būreliui linkime daug sveikatos, kūrybinės veiklos.

Trapios tešlos rageliai

Rasos Žukauskienės nuotr.

Sveikos šypsenos paslaptis: ką reikia žinoti apie burnos higieną?

BOŽENA BOBIN

Sakoma, kad šypseną yra viena gražiausių žmogaus vizitinių kortelių. Ir tai tiesa. Tačiau kaip tai pasiekti? Viskas prasideda nuo mažų kasdienių įpročių. Tačiau ar tikrai pakanka vien šepetėlio, kad išvengtume rimtų problemų? O gal būtina pasitelkti ir kitas priemones? Apie burnos priežiūrą pasakoja burnos higienos specialistė Zita Pakutkaitė. Ji padeda suprasti, jog tai ne prievolė, o natūralus rūpinimasis savimi ir savo sveikata.

Pasikalbėjome apie tai, kaip susikurti paprastą, bet efektyvią rutiną, kokias klaidas darome skubėdami ir kaip vos kelios minutės, skirtos priežiūrai rytą ir vakarą, gali apsaugoti ne tik mūsų dantis, bet ir gerą nuotaiką.

Božena Bobin: Dantų ir burnos higiena turėtų būti kiekvieno žmogaus kasdienė rutina, bet gyvenime būna įvairiai – skubėdami, turėdami šimtus reikalų, vos suspėjame išsivalyti dantis pasta ir šepetėliu. Ar to pakanka, norint išvengti rimtų dantų ir dantenų problemų?

Zita Pakutkaitė: Dantų valymas pasta ir šepetėliu yra labai geras pagrindas, bet dažniausiai to nepakanka, jei norime ilgai išvengti rimtesnių dantenų ir dantų problemų. Šepetėlis gerai nuvalo dantų paviršių, tačiau didžiausios bėdos prasideda tarpdančiuose ir palei dantenų kraštą – ten apnašos kaupiasi lengviausiai. Jų

neišvalius, gali prasidėti dantenų uždegimas, kraujavimas, atsirasti nemalonūs kvapas, o vėliau – ir rimtos periodonto ligos.

Iš tiesų kokybiškai burnos priežiūrai pakanka apie 5 minučių per dieną – kiekvienas galime rasti tiek laiko, svarbiausia tai paversti įpročiu. Mano „auksinis trejetas“ burnos sveikatai: valymas du kartus per dieną, tarpdančių priežiūra ir reguliarūs profilaktiniai vizitai.

B. B.: Kokios yra trys dažniausios dantų priežiūros klaidos, kurias pastebi savo darbe?

Z. P.: Pirma: nevalomi tarpdančiai. Žmonės nuoširdžiai valosi dantis, bet tarpdančiuose apnašos lieka. O būtent ten dažniausiai prasideda eduoze ir dantenų uždegimas.

Antra: per stiprus šveitimas ir neteisinga technika. Kai kas valo „iki girgždesio“, per stipriai spausdami ar naudodami per kietą šepetėlį. Tai dirgina danteną, skatina jų atsitraukimą ir didina jautrumą. Švelnūs kryptingi judesiai ir tinkamas šepetėlis daro stebuklus. Tas pats galioja ir tarpdančių siūlui: naudojant jį neteisingai galima susižeisti, dantenos pradeda kraujuoti, atsiranda diskomfortas – ir žmogus tiesiog nustoja jį naudoti.

Trečia: priemonės nekeičiamos pagal situaciją. Pavyzdžiui, naudojama ta pati pasta visais atvejais, nors yra specializuotų produktų kraujuojančioms dantenoms,

jautrumui mažinti ar apnašų kontrolei. Burnos priežiūra turėtų būti personalizuota – panašiai kaip odos priežiūros rutina.

B. B.: Kokį šepetėlį geriausia rinktis – paprastą, elektrinį ar dar kokį kitą? Ar tai turi reikšmę dantenų sveikatai?

Z. P.: Svarbiausia ne mados, o efektyvumas ir patogumas. Jei žmogus puikiai išsivalo paprastu šepetėliu – nuostabu. Tačiau daugeliui elektrinis šepetėlis (ypač su slėgio jutikliu ir laikmačiu) padeda valyti nuosekliau, švelniau ir efektyviau, ypač jei yra polinkis per stipriai spausti ar praleisti tam tikras vietas.

Verta paminėti, kad ir paprasti šepetėliai būna skirtingi – yra specializuotų breketams, vieno danties šepetėlių ar skirtų jautriems dantis. Elektriniai taip pat skiriasi savo technologijomis (pvz., magnetiniai ar ultragarsiniai). Todėl geriausia rinktis pagal individualius poreikius – burnos priežiūros specialistas tikrai padės išsirinkti. ☺ Aš dažnai sakau: geriausias šepetėlis yra tas, kurį naudojate kasdien ir teisingai. O jei žmogus skuba, pavargsta, nešioja breketus ar turi implantų – elektrinis dažnai yra geriausias sprendimas.

B. B.: O tarpdančių siūlas – tai būtinybė ar tik priedas? Galima jį kuo nors pakeisti, pavyzdžiui, skalavimo skysčiu?

Zita Pakutkaitė demonstruoja instrumentus, naudojamus burnos higienos kabinete

Iš asmeninio albumo

Z. P.: Tarpdančių priežiūra yra būtinybė, o ne priedas. Ir ne – burnos skalavimo skystis jos nepakeičia. Skystis gali būti puikus papildymas (pvz., esant uždegimui), bet jis neišvalo apnašų mechanškai.

Beje, ne visiems tinka būtent siūlas. Kai kam patogiau ir efektyviau naudoti tarpdančių šepetėlius, o kai kuriais atvejais – irigatorių (vandens srovę). Tiesa, irigatorius dažniausiai yra papildoma priemonė, o ne vienintelis būdas. Geriausia priemonė yra ta, kurią žmogus tikrai naudos.

B. B.: Paprastai pas gydytoją odontologą rekomenduojama lankytis kas pusę metų. Tačiau iš patirties žinau, kad vien odontologo nepakanka. Kada ir kaip dažnai vertėtų apsilankyti pas burnos higienistą?

jei dantenos kraujuoja, jaučiamas nemalonus kvapas, matosi apnašos ar padidėjo jautrumas – nelaukite pusmečio. Profilaktika visada pigesnė ir malonesnė nei gydymas.

B. B.: Kokios tai procedūros? Ar jos skausmingos?

Z. P.: Dažniausiai profesionali burnos higiena apima: minkštųjų apnašų ir pigmentinių dėmių (nuo kavos, arbatos, rūkymo) šalinimą, dantų akmenų valymą ultragarsu bei rankiniais instrumentais ir poliravimą. Jei reikia, įvertiname dantenų būklę, taikome specialią „kišenių“ priežiūrą, parenkame priemones, o esant jautrumui – aplikuojame fluoro ar mineralizuojančias priemones.

Dėl skausmo: dauguma pacientų sako, kad procedūra nėra labai maloni, bet tikrai pakenčiama.

Z. P.: Profilaktiškai rekomendučiau apsilankyti du kartus per metus, bet vieno standarto visiems nėra. Jei apnašos ir akmenys kaupiasi greitai, jei žmogus rūko, vartoja daug kavos ar arbatos, turi implantų, breketų ar dantenų problemų – higienos gali reikėti kas 3–4 mėnesius.

Paprastas kriterijus:

Jautresniems žmonėms galime taikyti nuskausminimą – man svarbiausia, kad žmogus jaustųsi saugiai. Visada galime daryti pertraukas, susitarti dėl „saugos signalo“ ir dirbti pacientui komfortišku tempu.

B. B.: Kaip elgtis po procedūros, kad švaros efektas išliktų kuo ilgiau?

Z. P.: Pagrindinės rekomendacijos po higienos: bent 24 valandas vengti stipriai dažančių produktų (kavos, raudonojo vyno, burokėlių, mėlynųjų), tęsti kasdienę rutiną (šepetėlis ir tarpdančių siūlas) ir naudoti higienisto rekomenduotas priemones. Dažnai žmonės po vizito būna labai motyvuoti – tai geriausias metas įtvirtinti naujus įpročius.

B. B.: Kokie maisto produktai labiausiai kenkia dantų emaliui?

Z. P.: Didžiausi kaltininkai yra cukrus ir rūgštys, tačiau poveikis priklauso nuo to, kaip dažnai ir kaip ilgai tuos produktus vartojame. Reikėtų vengti dažno užkandžiavimo saldumynais, saldžių gazuotų gėrimų. Rūgštūs produktai (citrinos, energiniai gėrimai) minkština emalį, o lipnūs užkandžiai (džiovininti vaisiai, karamelė) ilgai lieka ant dantų.

Štai keletas praktiškų patarimų: jeigu geriate rūgščius ar saldžius gėrimus, geriau tai daryti vienu ypu, o ne gurkšnoti, tarkim, valandą. Saldumynus geriau valgyti iškart po pagrindinio maisto. Suvartojus ką rūgštaus, nereikėtų pulti valyti dantų šepetėliu – geriau praskalauti vandeniu ir palaukti 30 minučių, kol emalis vėl sutvirtės.

B. B.: Turėjau progą apsilankyti Tavo kabinete Seinuose. Vizitas prasidėjo nekaltai: paprastai

atsisėdau į kėdę, įvertinai būklę. Tačiau kai pamačiau Tavo „šalmą“ ir kai apmuturiavai mane visokiom „prijuostėm“ – pasijutau šiek tiek nejaukiai. ☺ Ar būna pacientų, bijančių procedūrų, kurias atlieki?

Z. P.: Taip, tikrai būna! ☺ Ir tai normalu. Apsauginės priemonės atrodo įspūdingai, gal net baugina, bet jų tikslas – visapusiškas saugumas. Baimė dažnai kyla ne dėl skausmo, o dėl nežinomybės ir kontrolės praradimo. Todėl aš daug bendrauju, paaiškinu kiekvieną žingsnį, susitariame dėl pertraukėlių. Kai žmogus žino, kas vyksta, nerimas dingsta.

B. B.: Kas Tave darbe labiausiai „veža“, kas suteikia didžiausią pasitenkinimą?

Z. P.: Akimirka, kai po procedūros žmogus, pažvelgęs į veidrodį, nusišypsuoja ir sako: „Oho, dantys kaip nauji!“ ☺ Bet dar didesnę pasitenkinimą teikia ilgalaikiai rezultatai: kai matau, kaip pasikeičia paciento įpročiai, nustoja kraujuoti dantenos, dingsta jautrumas. Gera žinoti, kad mano darbas padeda žmogui labiau pasitikėti savimi ir pagerina jo gyvenimo kokybę.

Man patinka, kad mano darbas nėra susijęs tik su dantų priežiūra, bet ir savijauta, pasitikėjimu savimi bei mažais kasdieniais įpročiais, kurie duoda didelį rezultatą. Labai vertinu, kai pacientas išeina ne tik su švaresniais dantimis, bet ir su jausmu: „Aš žinau, ką daryti, ir galiu tuo pasirūpinti pats.“

B. B.: Labai dėkoju už vertingus patarimus ir linkiu kuo daugiau patenkintų bei sąmoningų pacientų!

MIELI SKAITYTOJAI!

„Viltelės“ klubo Punske bendruomenė širdingai dėkoja už praėjusiais metais suteiktą paramą.

Šiemet taip pat galima skirti 1,5 proc. pajamų mokesčio mūsų klubo gyvavimui.

KRS: 0000088827,

cel szczegółowy: Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Nie jesteś sam“

Esame Jums visiems dėkingi už neabejingumą ir gerumą.

„Viltelės“ klubas

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti Punsko savivaldybės vaikų darželiui.

KRS: 0000270261,

cel szczegółowy: Przedszkole Samorządowe Puńsk 4292

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Punsko savivaldybės vaikų darželio bendruomenė

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai.

KRS: 0000270261, cel szczegółowy: ZS w Sejnach 3888

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Seinų „Žiburio“ bendruomenė

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti Suvalkų lietuvių pagrindinei mokyklai.

KRS: 0000270261,

cel szczegółowy: Litewska SP w Suwałkach 24181

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Suvalkų lietuvių pagrindinės mokyklos bendruomenė

„Išėjo žmogus, kurio darbai kalbės ilgiau už žodžius... Žmogus, kuris pakeitė mūsų likimus...“ – atsisveikinimas su dr. Remigijumi Gaška

DOC. DR. ALICJA JUŠKIENĖ, DALIA MAKUSKIENĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 4 nr.

Mylimi Aldona ir Remigijau, Jūs išmokėte mane rašyti laiškus. Atsiverti ir papasakoti, kaip sekasi. Kartais parašyti trumpą žinutę, kitą kart ilgiau atvirauti.

Į kiekvieną laišką gavau atsakymą. Dažnai kartodavote: „Visada šypsomės skaitydami Tavo laiškus, Onyčiuk. Džiaugiamės, kad klostai gyvenimą pagal save. Esi drąsi. Pasveikink Mamytę.“

Šiandien skaitydama mūsų korespondenciją stebiu jauno žmogaus

raidą ir tėvišką palaikymą. Oi, tikrai ne visi studento sprendimai buvo numatomi ir logiški. Tačiau Jūs visuomet leisdavote man skristi aukštytyn. Su meile ir pasitikėjimu laukėte kitų žinučių ir nuotraukų.

2018 metų vasarą susitikome Jūsų bute Vilniuje. Tikrai buvau drąsi. Su savo dukromis (4 ir 2 metų) atėjau į Jūsų namus kaip uraganas. Mažosioms reikėjo ir popieriaus, ir pieštukų, ir pabėgioti. Visko gavom su kaupu. „Tau tinka vaikai. Bet kaip Tu su jom vairuoji mašiną, neįsivaizduoju.“

Mylimieji, mano atminty visuomet būsite kartu, kupini meilės ir

pagarbos vienas kitam, žavūs ir švytintys. Jūsų, miela Aldona, kerinti šypsena ir gerbiamo Remigijaus tėviškas petys man prieš akis. Nepraeisi nepastebėjęs. Abu mylintys Lietuvą ir žmones. Atviri diskusijai pilietiškumo temomis ir daug dėmesio skyrę Punsco krašto vaikų buičiai. Ir aš jauna, norėtusi pasakyti – „maža“, bet visuomet pastebėta ir išklausyta. Drauge kopėm į mokslo kalnus, šokom, dainavom, juokavom.

Tik dabar – kaip niekada anksčiau – liūdna. Rašau ir verkiu. Dukra susidomėjo, kas nutiko. Paaiškinau. Klausinėja, kaip buvo skiriamos stipendijos, kiek gaudavau kas mėnesį pinigų, per kiek metų. Greitai paskaičiavo. Nuostaba: „Oi, oi, oi, tiek daug? Kodėl? Gražiai padėkok.“

Iš tikrųjų tai buvo didelė finansinė parama. Tačiau stipendija buvusi tik įžanga nuoširdžiai draugystei.

Ačiū Jums už neįkainojamą meilę.

Jūs esate mano širdy.

Su meile

Onyčiukas

*Onutė Valenskienė (Zdanytė),
2004 m. laida*

„Daug mūsų brolių ir seserų kovojo už LAISVĘ IR TĖVYNĘ. Laisvę turime, telieka mums darbuotis Tėvynės labui“, – tokiais žodžiais 2008-ųjų birželį, baigus bakalauro studijas, mane pasveikino Aldona

Iš kairės: Aldona ir Remigijus Gaškos bei Remigijaus sesuo Vida Bandis

A. ir R. Gaškos sveikina buvusią stipendininkę vestuvių proga

Iš A. ir R. Gaškų stipendininkų asmeninių albumų

ir Remigijus Gaškos. Tai ne šiaip gražus palinkėjimas – tai tarsi jų gyvenimo moto, jų kelią lydintis tikslas, persmelktas gilaus supratimo, ką reiškia gyventi dėl Lietuvos.

Visada prisiminsiu gerbiamo Remigijaus aštrų protą, tikslų argumentų dėstymą ir nuolatinės pastangas padėti Tėvynei. Jis nuolat galvodavo, kaip skatinti talentų susigrąžinimą, kaip pritraukti daugiau investicijų, kad Lietuvos ekonomika klestėtų. Jis puikiai suvokė, jog nepriklausoma Lietuva nėra ideali, bet kaip tik todėl ir jautė pareigą jai padėti visomis išgalėmis, viskuo, ką tik gali duoti žmogus, mylintis savo šalį.

Šmaikštus likimas lėmė, kad baigdama tiek bakalauro, tiek magistro studijas nusilaužiau koją. Aldona ir Remigijus labai susirūpino mano laikina negalia ir net nedvejodami pasisiūlė padėti nuvykti į diplomų įteikimo šventes.

Dideli atstumai ir Vilniaus kamščiai skatindavo ilgas diskusijas. Bendraudami gerbiami Gaškos niekada nežiūrėjo iš aukšto – visuomet

jauteisi lygus, vertinamas pašnekovas. Mūsų diskusijos apie Punsco kraštą, technologijas, švietimą, ekonomiką ar net politiką būdavo kupinos pagarbos kitam žmogui, kitai nuomonei.

Remigijaus nuoširdi, šilta meilė žmonai Aldonai, seseriai Vidai, vaikams ir punskiečiams skleidėsi natūraliai ir giliai. Ir, žinoma, ta nenuginčijama meilė krepšiniui – kartais galima buvo suabejoti, ar ši aistra neužima pirmosios vietos jo širdyje. :)

Graudu, kad Lietuva neteko tokio kilnaus, savo šeimai, šaliai ir tautiečiams atsidavusio žmogaus. Viltinga, kad gerbiamo Remigijaus darbai, jo mintys ir jo tikėjimas Lietuva liks gyvi ir toliau įkvėps.

Irena Markevičiūtė, 2004 m. laida

Aš buvau viena iš studentų, kuriuos gerbiama Aldona ir šviesaus atminimo Remigijus rėmė ir globojo. Jų globa buvo kur kas daugiau nei finansinė parama ar oficialūs susitikimai rektorate. Tai buvo tikras, gyvas

ir nuoširdus ryšys. Tai buvo kvietimai į krepšinio varžybas, jaukus pokalbiai apie ateitį, padrašinantis žodžiai ir nuoširdus domėjimasis mūsų gyvenimu.

Ypač ryškiai atmintyje išliko diplomų įteikimo akimirka – ranką mums tiesė ne tik rektorius, bet ir šalia stovintys mūsų globėjai, žvelgiantys su pasididžiavimu ir šiluma tarsi į savo vaikus. Tą dieną jautėme, kad mūsų pasiekimai yra ir jų džiaugsmas.

Baigus bakalauro studijas, ryšys nenutrūko. Jie ir toliau domėjosi mano keliu – magistro studijomis, darbu, asmeniniu gyvenimu. Sveikino gavus diplomą, atvyko į mano santuokos ceremoniją, džiaugėsi augančia šeima.

Žinia apie anapilin iškeliavusį Mecenatą Remigijų labai nuliūdino. Visada prisiminsiu, kaip šviesaus atminimo Remigijus su ilgesiu balso kalbėjo apie savo didelį troškimą studijuoti Lietuvoje – deja, šiai svajonei nebuvo lemta išsipildyti. Jis dažnai pabrėždavo, kokią didelę laimę turime mes – galimybę studijuoti gimtąją kalbą savo Tėvyneje. Kokia kilni buvo jo širdis: pats neturėjęs galimybės įgyvendinti savo svajonės, su tyru gerumu suteikė šią galimybę kitiems – mums, gyvenantiems už Lietuvos ribų.

Mano atmintyje jis išliks kaip be galo Lietuvą mylintis žmogus – šviesus, kilnus ir dosnus. Jo meilė Tėvynei reikėsi ne žodžiais, o darbais.

Ačiū Jums, a. a. Remigijau, už nuoširdų rūpestį jaunais žmonėmis, tikėjimą mūsų ateitimi, troškimą, kad kiekvienas iš mūsų turėtų galimybę augti, mokytis ir kurti Lietuvai, kad ir kur begyventume.

Alicija Kaziukevičienė (Grigutytė), 2002 m. laida

Gerbiamus Aldoną ir Remigijų Gaškas geriausiai prisimenu iš mūsų, Punsco studentų, kasmetinių susitikimų Vytauto Didžiojo universiteto

rektorate. Jiems įeinant į patalpą, mes, punskiečiai studentai, jau laukdavome išsirikiavę eilėje. Tiek Aldona, tiek Remigijus visada mus pasveikindavo labai šiltai. Su šypsena prie kiekvieno priedavo, paspausdavo ranką ir neskubėdami užduodavo kokį nors laisvo pobūdžio klausimą.

Gerbiamas Remigijus, kaip buvęs krepšininkas, išgirdęs, jog kas nors iš mūsų yra šios sporto šakos aistringas, dažnai pasiteiraudavo: „Na kaip, ar krepšinį toliau žaidi?“ Kitąkart, dar prieš oficialiąją susitikimo dalį, tyliai paklausdavo: „Kaip vidurkis?“ Sužinojęs, kad šis aukštas, mirktelėdavo viena akimi ir sušnabždėdavo: „Šaunuolis, taip ir toliau.“

Vėliau vykdavo bendras pokalbis apie mokymosi rezultatus. Dalyvaujant universiteto rektoriui, kartais būdavo galima pajusti nedidelę įtampą – vis dėlto tai rektorius. Tačiau natūralus gerbiamo Remigijaus bendravimas ir šiluma kiekvienam pokalbiui suteikdavo malonaus lengvumo, juolab kad mūsų globėjas mėgdavo ir pajuokauti.

Tikslas, dėl kurio šis kilnus žmogus rėmė jaunimą, visiems yra aiškus. Šiandien esu sukūręs lietuvišką

šeimą ir gyvenu etninėse Lietuvos žemėse. Kartu su žmona ir dukromis aktyviai stipriname bei puoselėjame lietuvių kultūrą, žodį ir dvasią. Tikiu, kad šiandien gerbiamas Remigijus, vėl mirktelėjęs akimi, drąsiai galėtų tarti: „Šaunuolis, taip ir toliau.“

Rimas Misiukonis, 2002 m. laida

Kiekvienas per gyvenimą einam palikdami pėdsakus: jei jie gilūs – ilgam pasilieka, jei teisingi – jie tampa takais. Ši mintis lydi prisiminus gerbiamus Aldoną ir Remigijų Gaškas, kuriuos turėjau laimės savam gyvenimo kely sutikti, pažinoti, bendrauti. Jie ne tik mecenatai, jaunosios kartos rėmėjai, bet visų pirma atsakomybę už savo tautą jaučiantys žmonės, nepaisant nuotolio, politinės situacijos ar sunkių vaikystės ir jaunystės pokario metų patirčių. Jie priklausė vadinamajai Amerikos lietuvių „dipukų“ kartai, kuri kaip testamentą iš Lietuvos ir savo tėvų išsivežė darbštumą, tvirtą tautinį sąmoningumą, atkaklumą, tikėjimą žmogumi, drąsą ir ryžtą bei šviesios Lietuvos ateities viltį. Jų gyvenimai ir darbai – man pavyzdys ir kelrodis, takas, kuriuo dėkingumo

vedama privalau ir noriu eiti, tuo pačiu tikėdama, kad bent taip iš dalies atsidėkosiu už šią likimo dovaną.

Žinia apie a. a. Remigijaus išėjimą visą rytą nudažė nostalgikais prisiminimais ir liūdesio spalvomis. Mat išėjo Žmogus, kurio drąsa, intelektas ir lietuviybės suvokimas iš dalies formavo ir mano bręstantį charakterį. Prisiminimų daug, visi jie geri. Viename iš pirmųjų susitikimų Remigijus užklausė manęs, ką planuoju studijuoti. Atsakiau: „Svajoju apie teatro režisūrą.“ Tačiau VDU tokios specialybės nebuvo, o jų stipendijos tiesė kelią būtent į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. „Ir kas dabar?“ – paklausė Remigijus. „Stosiu į menotyrą, – atsakiau, – ten daug teatrologijos ir meno istorijos, manau, pravers vėliau ir teatrą studijuojant.“ Remigijus, lengvai nusišypsojęs, pasakė, kad nepamirščiau, jog menas labai galingas įrankis, nes jis gali valdyti žmonių širdis. Dažnai prisimenu šią frazę, kaip ir pokalbius apie krepšinį.

Beje, Remigijus buvo labai didelis ir aktyvus krepšinio sirgalius, o kadangi man ši sporto šaka irgi buvusi labai artima, vis apie tai pasikalbėdavom. Kažkur albume tūno jo dovanota nuotrauka iš Europos krepšinio čempionato 2004 m., kuomet Lietuvos vyrų rinktinė tapo Europos čempionais.

Puikiai prisimenu pokalbį Punske – buvę stipendininkai nusprendėm pasveikinti mecenatus jubiliejinių gimtadienių proga. Vakarienę lydėjo kalbos, juokas, skambios dainos. Užklausiau: „Kodėl pasirinkote remti būtent Punsko krašto jaunimą? Juk tiek pasaulyje puikių, talentingų lietuvių, svajojančių apie studijas Lietuvoje.“ O jis man atsakė, kad kai pirmą kartą atvyko į Punksą, tarsi sugrįžo į Lietuvą, iš kurios išvyko su šeima, pasitraukdami į Vakarus, kad šis kraštas išlaikęs vienišų kultūrą, paprastą žmogišką nuoširdumą ir nesuvaidintą meilę Lietuvai bei jos

Irenos Gasparavičiūtės nuotr.

Švenčiant stipendininkų diplomų įteikimą. 2005 m.

A. ir R. Gaškos su stipendininkėmis Violeta Vasiliauskaite-Krakauskienė ir Dalia Grigutyte-Nevulienė

Iš A. ir R. Gaškų stipendininkų asmeninių albumų

ilgesį. Jo nuomone, tokia aplinka augina puikią jaunų žmonių kartą, kuri gali sėkmingai įsiliesti į modernios Lietuvos kūrimą. Manau, toks buvo ir pagrindinis Gaškų siekis steigiant mums stipendijas – kad dirbtume Lietuvai, jos žmonėms, savo gimtam kraštui, kad lietuvių perduotume ateities kartoms, kad prisidėtume prie šalies gerovės kūrimo, įsitrauktume į politinį, visuomeninį, kultūrinį gyvenimą, kad savo gyvenimais ir darbais liudytume jų siekius ir vertybes.

Remigijaus dėka susipažinau ir su jo sese Vida Bandis – nepaprastai ryškia asmenybe, aktyvia PLB veikėja. Su ja susitikdavome PLB Seimo metu, įvairiuose lyderių suvažiavimuose – visuomet šiltai bendravome, dažnai pasikalbėdavome apie Aldoną ir Remigijų.

Atminty išliks ir paskutinis mūsų susitikimas Aldonos ir Remigijaus namuose Vilniuje, Gedimino pr., 2021 metais. Remigijus jau tada sirgo. Labai daug laiko praleidom su Aldona – kalbėjomės, dalijomės

prisiminimais, ji teatrui padovanojo savo papuošalų, tautinį kostiumą, drabužių bei knygų. Atvirai sakė, kad išvyksta į JAV ir į Lietuvą jau nebe grįš. Paskutiniai susitikimai iš esmės būna liūdni, bet aš tą šiltą ir jaukų bendravimą prisimenu labai šviesiai, kaip ir mecenatus, kurie – drįsčiau teigti – tam tikra prasme pakeitė mano likimą. Esu dėkinga jiems už pavyzdį ir kelrodį, už nuoširdų domėjimąsi tiek mano asmeniniu gyvenimu, tiek profesiniais pasiekimais, už padrąšinimą ir palaikymą. Jaučiau, kaip jie kartu su manimi džiaugėsi ir didžiavosi mano mažais ir dideliais laimėjimais – Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ (beje, man dviguba laimė ir garbė buvo jį atsiimti vien dėl to, kad metais anksčiau toks pats apdovanojimas už filantropinę veiklą buvo skirtas būtent Gaškoms), teatriniais pasiekimais, galop Suvalkų lietuvių pagrindinės mokyklos ir vaikų darželio steigimu. Dėkinga esu už šią likimo dovaną, už bendravimą ir pažintį, kuri įkvėpė, padrąsi-

no, įpareigojo tęsti kilnią lietuvių sklaidos ir puoselėjimo misiją, žengti geradarių pramintais takais.

Ilsėkitės ramybėje, gerbiamas Remigijau.

**Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė,
2003 m. laida**

Yra žmonių, kurių gerumas tampa tylia, bet lemtinga jėga kito gyvenime. Toks žmogus – Mecenatas a. a. Remigijus.

Gyvendamas Amerikoje ir pasiekęs profesines aukštumas, jautė, kaip svarbu išsilavinimas, profesinės galimybės ir pasiekimai. Jis suteikė galimybes Punsco licėjaus absolventams pasinaudoti mokslo vaisiais ir sėkmingai kurti savo ateitį.

Gerbiamas Remigijus ne kartą minėjo, kad jo mamytės noras buvęs – „Jeigu tik galėsi, padėk Lietuvai.“ Jis mecenatystę suvokė kaip padėką Tėvynei – tylų, nuoseklų darbą, stiprinant Lietuvos ateitį per jauną žmogų. Jo pavyzdys primena, kad mecenatystė – tai ne turto klausimas. Tai gebėjimas matyti kitame potencialą ir pasirinkti jį stiprinti. Tai tikėjimas, kad asmeninė sėkmė tampa prasminga tik tada, kai ji dalijama.

Jo skirta studijų stipendija keliasdešimčiai Punsco Kovo 11-osios licėjaus mokinių tapo ne tik reikšminga finansine parama. Tai buvo ženklas, kad nesame vieni, kad kažkas tiki mūsų pasirinktu keliu ir nori, jog galėtume drąsiai eiti pirmyn. Tačiau jo pagalba niekada neapsiribojo vien materialine parama. Gerbiamas Remigijus nuoširdžiai domėjosi mūsų mokslais, pažanga, pasirinkimais. Kiekvienais metais organizuodavo susitikimus su universiteto rektoriumi, suburdavo stipendininkus pokalbiui, skatino kelti sau aukštus tikslus. Studijų baigimo šventė, į kurią kviesdavo mūsų tėvus ir artimuosius, buvo ne formalumas, o tikra bendrystės šventė – jo rūpesčio ir pasididžiavimo mumis išraiška.

Diplomų teikimas. 2004 m.

Iš A. ir R. Gaškų stipendininkų asmeninių albumų

Ryšys nenutrūko ir baigus studijas. Net kai finansinė parama baigėsi, jo dėmesys ir palaikymas liko. A. a. Remigijaus siūlymu turėjau galimybę atlikti praktiką Užsienio reikalų ministerijoje, Seime, dalyvavau prezidento Valdo Adamkaus antrosios kadencijos inauguracijoje. Pradėjusi teisės studijas, gavau jo rekomendaciją praktikai aukščiausius reitingus Baltijos šalyse turinčioje advokatų kontoroje. Tai buvo pasitikėjimo dovana, atvėrusi profesines duris.

Jis visada domėjosi mano žingsniais advokatūroje, klausdavo, kaip sekasi, džiaugdavosi pasiekimais, palaikydavo sunkesniais momentais. Jo dėmesys buvo be jokio išskaičiavimo ar intereso – paprastas žmogiškas noras padėti, paskatinti, pastiprinti.

Bendravimas peraugo į šiltą, šeimynišką ryšį. Lankėmės vieni pas kitus namuose, dalijomės gyvenimo įvykiais, susitikdavome tiesiog pabendrauti.

Esu dėkinga už pasitikėjimą, atvertas galimybes, nuoširdų rūpestį.

Dalia Nevulienė (Grigutytė),
2001 m. laida

Su giliu liūdesiu ir dėkingumu prisimename mecenatą Remigijų Gašką – žmogų, kurio gerumas ir tikėjimas jaunuimu paliko ryškų pėdsaką mūsų mokyklos istorijoje.

Man buvo didelė garbė bendrauti su Aldona ir Remigijumi Gaškomis pradėjus vadovauti Punksko Kovo 11-osios licėjui. Vienas pirmųjų svarbių žingsnių tuomet buvo įžanginė sutartis dėl mūsų absolventų stipendijų studijoms Vytauto Didžiojo universitete, o vėliau ir Lietuvos sporto universitete. Aldonai ir Remigijui Gaškomis pradėjus įgyvendinti šią gražią iniciatyvą, mokyklos direktorė buvo Marytė Černelienė.

Stipendijos steigėjams buvo itin svarbu atsakingai parinkti absolventus – ypač tuos, kuriems aukštasis mokslas buvo sunkiai pasiekiamas dėl finansinių aplinkybių. Ypatin gas dėmesys buvo skiriamas išeivijos lietuvių vaikams – jaunuoliams, augantiems už Lietuvos ribų. Mecenatas labai vertino tai, kad nors mes negyvename Lietuvoje, lietuviybė

išlieka stipri, puoselėjama šeimose ir bendruomenėse. Remigijus Gaška gebėjo matyti jaunų žmonių potencialą, jų atkaklumą, gebėjimą augti ir kurti. Jam rūpėjo ne tik akademiniai rezultatai, bet ir žmogus – jo vertybės, pastangos, šeimos situacija.

Susitikimai su Aldona ir Remigijumi Gaškomis visuomet buvo artimi, šilti ir prasmingi. Kiekvienais metais mūsų bendruomenė su nekantrumu laukdavo jų atvykimo – tai buvo vienas svarbiausių ir prasmingiausių mokyklos gyvenimo įvykių. Remigijus Gaška atsiveždavo ir garbingų svečių – tarp jų buvę taip pat tuometiniai Vytauto Didžiojo universiteto rektoriai prof. Vytautas Kaminskas ir prof. Zigmas Lydeka. Jų dalyvavimas suteikdavo susitikimams išskirtinio svorio ir įkvėpimo jaunimui.

Tačiau svarbiausia buvo ne formalioji dalis. Mecenatas daug laiko skirdavo mokinių tėvams – ištisais vakarais su jais kalbėdavosi, domėjosi jų gyvenimu, iššūkiais, rūpesčiais. Jis nuoširdžiai norėjo padėti, suprasti ir rasti būdą, kaip palengvinti kelią į mokslą jų vaikams. Tai buvo tikras žmogiškas rūpestis, kylantis iš širdies.

Remigijus Gaška buvo žmogus, kuris tikėjo švietimo galia ir jaunimo ateitimi. Jo darbai kalba patys už save – per išsilavinimą atvertos galimybės, sustiprintas pasitikėjimas, padrąsinti jauni žmonės.

Jis taip pat labai mėgo lietuviškas dainas. Ne vienas susitikimas baigdavosi bendra daina pritariant armonika – paprastai, nuoširdžiai, iš širdies ir, svarbiausia, lietuviškai. Tose dainose buvo ir bendrystė, ir padėka, ir tikėjimas mūsų krašto jaunimo ateitimi.

Toks jis išliks mūsų atmintyje – šviesus, artimas, dosnus žmogus, kurio palikimas gyvas mūsų bendruomenėje.

Buvusi Punksko Kovo 11-osios licėjaus direktorė Irena Bobinienė

(Pabaiga)

Lietuvos žiniasklaida

2026 02 26–03 09

Prezidento Gitano Nausėdos populiarumas pastaraisiais mėnesiais smarkiai sumažėjęs. Kažin, ar reitingų dar nesumažins naujas nemalonus Prezidentui įvykis – istorija su jo privačia valda Pavilnių regioniniame parke, kur stovi stiklinis valstybės vadovo gyvenamasis namas. Tiksliau – valdos tvora.

Kaip rašė portalas delfi.lt, vienas vilnietis dar pernai pateikė skundą Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai (SI), kad Prezidento tvora gali būti valstybinėje žemėje. Tai būtų pažeidimas. Tiesa, skundą pateikęs Adas Paulius Paražinskas ne iš karto sulaukė norimo rezultato – SI atsisakė tikrinti G. Nausėdos valdas. Tačiau pareiškėjas rankų nenuleido ir pateikė skundą Lietuvos administracinių ginčų komisijai, kur sulaukė palankaus sprendimo – SI neteisi.

Tai privertė SI imtis to, kas priklausė: vieną vasario pabaigos rytą turėjo būti atliktas patikrinimas vietoje. Be abejo, tai buvo pasiruošę stebėti ir gausiai susirinkę žurnalistai. Tačiau, pasirodo, tvora neleistinoje vietoje išnyko anksčiau, nei numatytą dieną atvyko matininkai ir žiniasklaida.

Apie tai rašė delfi.lt žurnalistai, iš vakaro nutarę apsilankyti būsimame „įvykio“ vietoje. „Mums dar nespėjus prieiti prie sklypo, iš karto prisistatė Vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnas. Jis paklausė, kokių reikalų atvykome. Paaiškinus, kas susisiekė su vyresniuoju ir paklausė, ar galime filmuoti ir fotografuoti. Netrukus prisistatė ir vyresnysis pareigūnas, kuris davė leidimą apeiti aplink tvorą. Tačiau visą laiką jis ėjo iš paskos ir nurodė, kad svarbiausia, jog nesimatytų namo“, – rašė portalas.

Pasirodo, G. Nausėda pats anksčiau pasikvietė matininkus, kurie, atlikę

matavimus, iš tikro nustatė, jog dalis tvoros patenka į valstybinę žemę, o dalis, atvirkščiai, sumažina sklypą. „Todėl buvo nuspręsta tvorą rekonstruoti ir taip ištaisyti prieš daugiau nei dešimtmetį dirbusių statybininkų broką“, – rašė Prezidentūra savo komentare. „Aš prašau tą dieną, kai statybininkai statė tvorą, o aš kartu su liniuote paskui juos nevaikščiojau“, – žurnalistams kalbėjo pats G. Nausėda. Jis pripažino, kad maždaug prieš dvidešimt metų tveriant tvorą buvo padaryta pažeidimų: namo sklypas yra netaisyklingos formos, todėl netikslumai galėjo įsivelti dėl darbininkų klaidos. Tačiau SI vis tiek atliko matavimus, siekdama išsiaiškinti, ar šalies vadovo tvora neužima valstybinės žemės.

SI viršininkas Albertas Stanislovas spaudos konferencijoje sakė, kad inspektoriai pažeidimų neužfiksavo. „Nėra požymių, kad valstybinė žemė būtų vientisai naudojama kartu su privačiu žemės sklypu. Vietovėje yra laikina tvora <...>. Mūsų duomenimis, ji įrengta valstybės saugomo asmens saugumo užtikrinimui. Ji priklauso ne sklypo savininkui, o Vadovybės apsaugos tarnybai. <...> Todėl turėtume konstatuoti, kad žemės naudojimo pažeidimų šioje srityje nefiksuoju“, – teigė A. Stanislovas. Lyg ir viskas išsiaiškinta. Tačiau tuo istorija nesibaigė.

Straipsnyje „Naujas smūgis dėl Nausėdos tvoros“ portalas LNK.lt rašė: „Pažeidimo nenustačiusi SI gavo naują skundą. Šįkart prašoma tirti nebe tik tai, ar G. Nausėda nėra užsitvėręs svetimos žemės, bet ir tai, ar valstybinėje žemėje nepaliko savavališkų statybų. G. Nausėda pašalino metalinę tvorą, tačiau betono pamatai ir varteliai liko.“ Lietuvos įstatymai, anot teisininkų, sako labai

aiškiai: valstybinėje žemėje negali būti nieko. Valstybės žemės, kaip ir bet kurio svetimo sklypo, negalima naudoti niekaip. Joje negali būti jokio statinio. Teisiškai net žolės be leidimo negalima nupjauti.

„Savininko teises žemės sklype įgyvendina savininkas. Jei savininkas yra valstybė, viską tame sklype gali daryti valstybė. Daugiau niekas kitas“, – portalui sakė integruotas verslo paslaugas teikiančios įmonės „NOEWE“ asocijuotas partneris Jonas Platelis. „Tas pats <...> turėtų galioti ir patikrinimams – tikrinti reikėtų ne vien tai, ar paliktas laisvas praėjimas, bet ir ar valstybės žemėje nėra be leidimo įrengtų objektų.“

„Mes čia grįžtame į tą pirmą klausimą – savininkas įgyvendina savininko teises. Jeigu asmuo nėra savininkas, tai yra draudžiama“, – pridūrė J. Platelis.

Kaip portalui sakė pirmąjį skundą SI pateikęs A. P. Paražinskas, „jie tikrino pagal mano skundą tik aptvėrimo faktą, statinių netikrino“. Teisiškai iš žemės išsikibusios betono konstrukcijos yra statiniai. G. Nausėda iš valstybės žemės patraukė metalinę tvorą, tačiau liko ne tik pamatai, bet ir elektros kabeliai. Anot patikrinimą inicijavusio vilniečio, neteisėtai valstybės žemėje liko net įėjimas į Prezidento namus. „Varteliai yra, jie stovi valstybinėje žemėje“, – pabrėžė A. P. Paražinskas.

Pagal galiojančius teisės aktus, jei konstrukcija iškyla daugiau nei 20 centimetrų virš žemės paviršiaus, ji turėtų būti vertinama kaip statinys. „Na, tai 37 centimetrai nuo žemės paviršiaus laikoma, kad tai yra atraminė sienelė“, – sakė inžinieriaus išsilavinimą turintis A. P. Paražinskas.

Tuo metu portalas tv3.lt rašė: „Panašu, kad skirtingiems pažeidėjams

taikomi skirtingi standartai: pernai pavasarį statybos inspekcija tikrino „MG grupės“ savininko Dariaus Mockaus sklypą ir jame užfiksavo, kad ši virš žemės iškilusi lysvelė, kurioje auga prieskoninės žolelės, yra valstybinės žemės užgrobinimas.

<...> Tinklaraštininkas Skirmantas Malinauskas tikino, kad jei (dabar SI tikrintas – red. past.) sklypas priklausytų ne Prezidentui, vertinimas būtų visiškai kitoks.“

„Jeigu pažeidimas buvo padarytas, tai, be jokios abejonės, už jį turi būti atsakomybė. Šiuo atveju SI ir jos vadovas tiesiog užmerkia akis ir sako: na, ką, tvoros nebėra, formaliai ir pažeidimo nėra“, – sakė S. Malinauskas. Taigi, „tvoros istorijos“ pabaiga – dar ateityje.

Viena iš daugiausia žiniasklaidoje ir visuomenėje metų metais aptarinėjamų temų – darbdavių ir samdomų darbuotojų, piliečių ir valstybės ekonominiai-finansiniai santykiai: koks atlyginimas Lietuvoje būtų orus, kokios šalyje turėtų būti ir kam mokamos pensijos, išmokos, pašalpos, kompensacijos ir kt. Vienos nuomonės čia nėra ir tikėtis to ateityje, regis, neverta.

Premjeri Ingai Ruginienei pareiškus, kad Vyriausybė greičiausiai kitąmet vėl didins mėnesio algą (MMA), verslininkai, anot portalo lrytas.lt, ne tokie pozityvūs (MMA šiemet buvo padidintas 115 Eur, arba 11,1 proc. – iki 1153 Eur „ant popieriaus“). „Vienos įmonės vadovas netgi svirsto atsisakyti žmonių, kuriems moka minimalų uždarbį, mat jie, verslininko nuomone, nesistengia ir nėra verti tokių pinigų.

<...> Zarasų r. įmonės „Vigotema“ vadovas Danius Stankūnas, išgirdęs naujausias premjerės kalbas apie MMA, neslepia susierzinimo. Pasak šiam krašte žinomo verslininko, šiuo metu jo bendrovei ir taip nelengva: dalis darbų sustoję, bet darbininkams vis tiek reikia mokėti algas. „Blogai atsiliepiame, – išgirdęs klausimą, kaip augimas šiemet MMA paveikė jų įmonę, žodžių į vatą nevynioja

pašnekovas. – Manau, kad minimali alga turėtų būti kokie 500 Eur.

Jie net neverti to minimalaus atlyginimo. <...> Kas ateina dirbti už minimumą, susideda rankas ir sako: „Vis tiek beveik tūkstantį gausiu, kam man stengtis?“ Man toks žmogus per mėnesį kainuoja apie 2 tūkst. eurų, nes nepamirškim ir jo atostoginių, darbo drabužių ir pan., o tai kiekvienam verslininkui minusas.“

Verslininkas teigė norįs atleisti visus samdomus darbuotojus, gaunančius MMA, ir ieškoti žmonių, turinčių verslo liudijimą.

Tačiau, pasak portalo lrytas.lt (perteikta „Žinių radijo“ laida „Dienos klausimas“), valdžia verslui ruošia naują apynasrį: konservatoriai siūlo atsiskaitymų grynaisiais ribą mažinti nuo 5 tūkst. iki 3 tūkst. eurų, o atsiskaitymus grynaisiais tarp įmonių visiškai uždrausti. Lietuvoje visada siūlant riboti atsiskaitymus grynaisiais metamas „neatremiamas“ argumentas: bus mažiau šešėlinio verslo ir galimybių nemokėti mokesčių (2024 m. 54 proc. visų atsiskaitymų buvo vykdomi grynaisiais pinigais, o tai sudarė 59 proc. visos atsiskaitymų vertės).

Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos pirmininkės Dalios Matukienės nuomone, atsiskaitymų grynaisiais riba turėtų būti kaip tik didinama. „Užtenka šitaip spausti smulkųjį ir vidutinį verslą ir tikėtis, kad jis atsilaikys. Iš to naudą gauna tik bankai. Smulkiojo verslo atstovai teigia, kad jei ribą sumažins, reikės įvesti papildomus mokesčius už atsiskaitymus kortele, ar taikyti nuolaidas tiems, kurie mokės grynaisiais.

Be to, juk jau įvesti skaitmeniniai aparatai dėl vadinamųjų „nelegalių“ pinigų – įmonės jau patyrė didelių nuostolių. Dabar dar atimkit iš žmonių grynuosius – arba visi nueis į šešėlį, arba užsidarys.

Tik tų pamąstymų, kaip iš to mažiuko paimiti – koku klausytis“, – sakė D. Matukienė.

Valstybei vis didinant socialinę

paramą, šalyje nuolat diskutuojama ir apie tai, ar verta kasdien „lenkti nugara“ darbe, jei MMA gaunantis žmogus su šeima uždirba ne ką daugiau nei gaunantys socialinę paramą. Anot „Luminor“ banko vyriausiojo ekonomisto Žygimanto Maurico, parama turi būti ribota, kad skatintų grįžti į darbo rinką. Didžiausia rizika kyla tada, kai ilgalaikė socialinė parama kartu su šešėline ekonomika silpnina paskatas dirbti ir gali tapti nuolatine alternatyva darbui.

„Agnė, gyvenanti viename Raseinių rajone esančiame kaime, viena augina du vaikus ir sako, kad jai šiuo metu dirbti nelabai apsimoka“, – rašė portalas lrytas.lt. „Aš gyvenu kaime, jeigu dirbčiau mieste, man reiktų važinėti, aš daug išleisčiau kurui ar autobuso bilietams, dar neturėčiau laiko ir vaikais pasirūpinti. Juos gi reikia išleisti į mokyklą, padėti paruošti pamokas, maistą paruošti, kas man liktų iš tos algos pragyvenimui. Tai dabar gaunu 666 eurų pašalpą, už vaikus dar pridėda, tai galiu niekur neskubėdama visais pasirūpinti, o pavasarį daržovių ir bulvių pasisodinu“, – kalbėjo moteris portalui.

Tiesa, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija tikina, kad dirbančiųjų bendros pajamos visais atvejais išlieka didesnės. Ministrė Jūratė Zailskienė sako, kad jau ne vieną dešimtmetį pradedant atlyginimais, MMA ir pensijomis situacija gerėja. „Visi sako, kad Lietuva – paramos gavėjų kraštas. Tikrai – ne“, – teigė ministrė. O socialinę paramą gauna tik apie 2,5 proc. Lietuvos gyventojų.

Tačiau nuo liepos paramos gavėjų gyvenimas, panašu, pablogės. „Anksčiau buvo taip, kad gauni paramą ir eini dirbti visuomenei naudingų darbų. Mes tai palikome, bet jei po trijų mėnesių žmogus nedalyvaus užimtumo didinimo programoje, pašalpa bus nutraukiama“, – apie ne vien šiuos būsimus pokyčius kalbėjo ministrė.